

დროშა

ოქკვირეული სახსარტარ-სალიტარტარო შარსალი

განცხადების ტარიფი:

ხელის მოწერა:

ერთი გვარდი 150 მ.
ნახევარი გვარდი 75 მ.
მეოთხედი გვარდი 50 მ.

ერთი წლით 10 მან.
სამი თვით 3 „
ცალკე ნომერი ყოველგან . . . 50 კ.

რედაქციის მისამართი:

ბრუსთაყლის პრ. № 22.

კონტარის მისამართი:

განათლების სახ. კომისარიატი. სახელ-
გამი.

მიღება ხელის მოწერა დილის 8—2 ს.

№: 24

ოთხშაბათი 31 დეკემბერი, 1925 წ.

№: 24

ქართული პროზის ანნალები

1924 წელი.

საქართველოში ჯერ კიდევ შორსაა ის დრო, რო-
დისაც, გონკურის სიტყვით, რომანისტები მიატოვენ
წერას იმაზე რაც ხდება ადამიანის გულში და გვიამბო-
ბენ მხოლოდ ტვინის ციკ ამბებს. ჩვენ ჯერ კიდევ ვართ
რომანტიკოსები, მაგრამ რა თქმა უნდა არა გრძელ
თმინან ნოვალისის ან „უარიზ მელანის“ ტიპის. რომანტი-
ზმის სიცილილი ხომ ბელოვნების საბოლოო განადგურება
იქნებოდა. როგორც შეუძლებელი იყო აღრიდებულ რო-
მანტიზმის რაობაზე „ხელის დადება“, ასევე ძნელია
თქმა იმისი, თუ რა არის დღევანდელი რომანტიზმი.

რა არის სხვა, თუ არა გულის ანდერტი დღეს ახ-
ლად აღმდგარი ეგნატე ნინოშვილის მდუგარე აღ-
სარებაზე? იგი ხომ თავის მსოფლიო გზებით რაციონალისტი
იყო. ის ხომ ერთი შემქმნელთაგანია მძლე რევოლუციო-
ნურ დასისა, მაგრამ დღეს მის თანამედროვეს, უკვე მსოფლი-
რადენ კალაქს, ესოდენ სიყვარულით რომ თავს დას-
ტრიალებს ნინოშვილის ცხოვრების ყოველ ნაბიჯს, ალ-
ბათ, თანაბრად უტოვებს გულს ეგნატე მოძღვარი რევი-
ლიუციონურ საიდუმლო სურათზე და ეგნატე-პოეტის
ქრისტინეს ბედისა. ეგნატეს სისხლში მოუყვებარ ჩერქე-
ზის ასმილოდ ინგოტყუის სისხლი სჩქედდაო. „გურიის
ჯანყის“ პოეტი რა ფერადებს მონახავდა 1905 წლის
ქართული ეპოპეა რომ ებოლა. წარსულში თუ იგი ასე
ხარბად ეძებდა ხალხის სტიქიის კვალს, დღეს „რევოლი-
უციის მატყაინე“ უძირო კაა შთაგონებისა, მარტო ნეს-
ტორ კალანდარიშვილის თავგადასავალი ღირსია პერიო-
კულ სიმფონიისა. იგი ანათებს, როგორც ჰაბუტ ერეკლეს
გმირობა ნადირ-შაჰის აზროს შეტევებში. დღეს ნინოშვი-
ლის მგზნებარე ფურცლები მოწოდებაა ახალი პოეზიისაგან.

ნინოშვილის ფიარლებთან ერთად წარსულ წელს
თავს დასტრიალებდა ალექსანდრე ყაზბეგის უბი-
ნაო სული. ვილადამ, ლიტერატურაში შემთხვევით გამ-
ვლელმა, ნიკოლოზ ბარათაშვილის სიტყვებით რომ ვსტყუთ,

„სამსახურიდან მოკლიმა ყმაწვილმა ციკმა შეეწია მა-
მელსა ენასა“ და გვამცნო, რომ ალექსანდრე ყაზბეგს
უქარცევას არა თავისი უყვადვი სული, არამედ „სასამარ-
თლის ბოქაული“ და „ნაროდნიკი“ თავისი ზიდაშვილი.
მდამალ ბრალდებამ წინ აღუდგა თანამედროვეთა მადლი-
ერი მესხერება და კვლავ თავზე დაადგა ალექსანდრეს ის
მოწამებრივი გვირგვინი, რომელიც ერთი წუთითაც არ
მოშორებია ქართულ პროზის მუდმივ ღირსს. ვახტანგ კო-
ტეტიშვილმა ჯერ თავის ქანდაკებით შექმნა უდაო ლე-
გენდა და მოწმობა ნამდვილ ალექსანდრესი და მერმე
აამეტყველა ფაქტები. მოპასანი, ნიქშე, გლზე უსპენსკი,
ლოტეიშვილი გადვიდნენ შეგნების საზღვარს იქით, მაგ-
რამ ჩვენ დღემდე ტყვენი ვართ მათი შთაგონებისა განუ-
ყოფელად, იქაც კი, სადაც ისინი ასახიერებენ ჯერ კი-
დევ შეგნებულ სიგიჟის თროლოას.

ქართულ რომანტიულ პროზის დიდი ანდერძითაა
შთაგონებული ნიკო ლორთქიფანიძის პირველი ტომი პირველ ფურცლებიდანვე ვიპოვებთ სრული ღვი-
დობა. სამყარო მუდმივად საკანია სულის. ადამიანი ძალი,
ლმზია. ლინარდო და ვინჩი და ტე-სიტე მხოლოდ
ტალახია. აქ სრულებს სიკდილი. აქ წყველდა იმ ეპოქის,
როდესაც საშინელ რეაქციის სუსხი სპობდა იმედის ყვა-
ვილს. აქ თრობაა იმ-შამით, რომლითაც ითრობოდა
ტურგენივი „პროზით ლექსების“ შექმნის დროს. შოვერ-
პავერის სახე სადღაც მოსჩანს ამ ვარგუმში. გაუზიარე-
ბელ სიყვარულის „მარად ძველ და მარად ახალ ისტო-
რიას“ ლორთქიფანიძე ახლად მოავარაულებს „მოიარა“-ში,
ავის და კარგის გადაუდგავი ზომიერება არ არსებობს,
მიზეზია და შედგება შორის კავშირის პოვნა—ზიდა-
რია, ჩვენი ავტორი ჯერ თითქმის ვერ ჰხედავს გარეშე
ქვეყნისა, იგი სულიერ განწყობილებათა მტკიცეფელ
კუთხების მამიებელია. როგორც დღემდე განწყობილნი
ბოდა ჩხოვრე, „წვიმით იგი გვიხმტუნს თავის ცხრისა“

პროლეტარული
პარტია ქვეყნისა

ერმელებს, ორუბლებით მოგვითხრობს მის სიყმაწვილეს, ბინით გვიმტკიცებს, რომ სულის უყვადებმა არ არსებობს. „ო, რა ჩამოღამებული, აგულით მგლოვანრთა“ ტყე, სადაც ფრანგელები და ნადირნი მისი სიყმაწვილის თავის ბუნების თანდაყოლილ ნაკვს, სულს სკვება იმით შრობის, იგი იბახის: „განმეძარკვა მე პირველ ქმნილი სიყვით და მშვენიერება და მღებარე ვარ საფლავსა ამასა შიგნით“.

მაგრამ თავისი დიდი მწიგნობარი, ჯიშნაი სიტყვით და ოსტატობით ღორთქთანშიც თანადანი გამოვიყვანეთ ამ უბედო სამეფოდან, სადაც იგი ნაღველოთიანი ტრიალი სტრეგებს მეტსიყვარულებს, აცლის თავის სტრელს ბურბუშაას და „დადგრეულ ბუღებეს“ შიშითაღებს მეტროსის მზეს. ხალხის არც აქ არის, აქ განწირული წოდება სულს ლეგს. აქ ძველი იმერეთი, პანტი ოლდენბურგის ქეთიონისა, სადაც „ღამეში არც ქარხნის საყურის ხმა, არც გრამობა და ზოგან შეგვედგნული სინათლეა და გრენგნება ვეგერტელა ტყეში ხალხი შესულა ჩირაღდნებით მხეცვლის გასაბრკალოთ“. ავტორი თავდაპირველი სვეტილი შუკურებს იმით, „ვისაც სახლ-კარ-მომადომში მთელი გვარის ლეგნდები, ზღაპრები, წინაპრების ტანჯვა და სიხარული ჩაუბრახეს და სახლის გაყიდვასთან, წარსულის დამორჩეობასთან ეკარგება მომადლოც“. მაგრამ აქ არიან „ჯიუტ ტიპები“, ეს გამოთვალის ერთ-ულები, მაგრამ ხასიათით და გვარის ურყევებით, სვანი თანდარუბი კობიანი ხეა, იგი ბარბილ ღორციელის შუანი. „იმერეთში რამდენი კორტობია, იმდენი ბატონია“, ამ მომავალ ზეიადობას ახალი იმედია, „ბუმბრაზი“ ჰყავს მემკვიდრეთ-გლეხი ფრანგულაშვილი, ეს იმერეთის გარანტეა, ერთი ჩაუდ ღვინოს სულმოუთქმელად რომ დასცლიდ და ზურგით მიაჭეს მთელი ზეიონი თივა. „ტლუ-ბიჭში“ გაიღუპება 1905 წელი და ბოლოს როგორც მასი დამარცხების სიმბოლო სდგას მებრძოლის საფლავი და სამშობლო კერაბად აყრილი ღვინო-მამა მოსოქვამს. ზოგან „იმერში“ და „შექმნილ ლეგნდებში“ იმერეთის ფოლკლორი ევრება ქვეყნული შექმნის მარგალიტად, სკარბობს ნედიო მასალა, მაგრამ მთელი წიგნი შეგავიწყობს ოსტატის კარგი ენით, ზომიერი ფერადებით ზეგნებით სხვა შემოინდელი ნიკოლორთქთანშიც, მაგრამ პირველ წიგნიდან უკვე მოდის ახალი რეალისტური სკოლა, რომელმაც დაასაშავა ქართული ოქმის ნატურალიზმის უხეში სტლირი, უხილავი ძაღვი გაბაბა „ოთარბანთ ქვერვის“, ყაზბეგის და ნ.ო.შვილის პროზასა და დღევანდელ დღის პროზის მიღწევათა შუა.

თითქმის ნიკოლორთქთანის დროის დებიუტანტია მწერლობაში მიხეილ ჯავახიშვილი ადამაშვილი. მისი პირველი ტომის თვალის გადავლება თითქმის გიმეცხრებთ იმ აზრს, რომ ომონატური გიმეცხრე იმ კარგ ბედადურებზე შემსხდარან და წასულან და მათი ადგილი მიღუქმეებს დაუქურბათ. აქ სწორი თვალთ, ნაცად რეალისტურ მწიგნობარი ავტორი ყაბაჩილდუთა გვგოვს ევარება, იგი მათი მემკვიდრე წრის ანატომია. ყველა ეს ჩანჩურები, კურკები—სოლომონ ისაქიშვილიანოვის—მემკვიდრეა არიან. „მეჩქევე გაბაბა“ ში ადამაშვილი საბრისკობის გვიჩვენებს. ეს ქართული მწიგნობრისთვის გაბედული ნაბიჯია. მაგრამ ყველა ეს ადამაშვილის სოციალიზმია. იგი ოსტატურად გვიხატავს ამ ბაბალურ ხალხის ბანალურ დრამებს, რადგან მისი დაკვირვება დიდ

ხანს შეფერხებია ამ ურბანისტულ სცენის პერსონაჟებზე, ეს შემოქმედების კანონის ძალაა. გონივრული აზრობა თავის თავზე: რასაც არ ვიცნობდი, იმაზე ვერ ვწერდიო, „мислѣ свои живѣи и все, что и не приростало“. სხანს ჯავახიშვილსაც ისე შეზრდა ეს ხალხი, რომ ვერ მოუკლებია სანამ ისინი არ განაცადნენ მის ფურცლებზე. მაგრამ ნამდვილი შედეგები, მხატვრის გამარჯვებაა— „თავდავიწყება“, იგი პირველი ბულგერისტიკის იშვიათ ქმნილებად უნდა ჩაითვალოს. უკვე ოკი წლის წინანდელისა ეს ნაწარმოები ასეთი სუფთა ავტორის ფანქით დადებული ფერადობით, რა კეთილშობილი, გაბოზივით, ძნელი სტილია. ეს კერბის, სკოვის გამსჭვირვალე ნახაზია. ინსტიტუტის მოგონება, გამხეცვლელ ცივის მიერ მარად ქალწულის დადგენება, სქესის ტრეფმერი, თავდავიწყება და მისგან გამომდინება—ყველაფერი ეს ასე ლაპ-დარულად, მძლავრად გატანილი მოწმობს, რომ ადამაშვილს აქვს ქვეშაურად მალდი მხატვრისა.

აივულ წლის შემდეგ დაიწყო „ტყის კლში“ ავტორი საყვარელი ძალით გადავსებით შიგ ლურან ტყეში, სადაც ტყის მცველ ბავუსთან ერთად თქვენც გიკავლებათ ხ ლები, ხ ბრბათ სუნთქვით ტყის პარს, ითვი-სებით ბუნების წესს, გადაჩვევით აღმინიან სახეს და ბოლოს გულით მღელღარით გზიარებით ბავუს მწარე ხეებთან. აქ უშუალოდ ბუნება და ადამიანი, „შიგელი იდამ ანი მოხველ მიწაზე“, რა სილიანია ბავუს სულის ქვეთება! მას არ ზღუდავდა საზოგადოების პირობები. იგი, როგორც ხე მინდორში, თავისებურად ვიხარდა—და მხოლოდ მაშინ როცა სიყვარულის გამოწვევა არღვევს მის მთლიანობას და უკრთავს საწინგებობას.

მაგრამ ჯავახიშვილი დიდ ხანს არ რჩება წიაღთა შრობის ბუნებაში. იგი კვლავ კრდილ ქალაქს მოაშველდება და ამ როგორაზედ ჰქმნის უსათოდ ყველაზე უფრო ბე-აიერად დაქურბი ტიპს—ვეკი ვეკურბაქაძეს. თუ ჯავახიშვილს არ უყვია მარტო ცალკე ტიპების დახატვით შემოგვარვლა და მოგვცეს ქართულ სინამდვილეს „ადამიანური კომედია“—კეკე ქართული ფიგარო შეიქმნება. მასში იყრის თავს არა მარტო უაყულოთი თვისებები „კომბინატორის“ და ხშირად სისხლის სამართლის დნაშ-ულის გმირისა, იგი შემთხვევის გენიაა, ორიენტაციის ნიჭით დავალოდობელი. ისინი მხოლოდ ტიპებით სასევა ს ნამდვილედ. იგი იერებია წარბის ენა-თესალება.

ჯავახიშვილის ქართულ მწერლობაში დაბრუნება დიდი სიხარულია, მხოლოდ ერთი შემთხვევითი ხასიათის ნაკლი უნდა დავიდდეს მწერალს: „თავდავიწყების“ და „ტყის კაცის“ ავტორმა თავისი ლიტერატურული პროდუქტია ყოველთვის შეუფერადოს მხატვრის მსგავსად.

ილია ჭავჭავაძეს, ყაზბეგს, ნინოშვილს, დავ კლიაშვილს დავიწყებული ჰქონდათ ჩვენი პროზის სამეფო სამთავროებად. მხოლოდ ილიამ (სამეგრელო) იყო თითქმის თავისებური. იონა მურმარაგის მწერლობის დეკლში მოსამადა კარგი პროზაიკის შესაძლებლობა, დღეს დგმნა შენგელ აია ცილობის აღადგინოს არქანგელთა ლამბე-ტისა აწერულ სამეგრელოს ზეიდობა, მოაქვს ღვინა დადიანის და ბიპე მეუნარაგის ქრონიკა ბონდოს გადავკვარების და კიუბის ნიშნის ქვეშ. დენნა შენგელიამ დაიწყო მკერდლ ზღაპრების ლიტერატურულ კანონზე

კითხ „თემში“ და ზღაპრების მაცოფრი თილისმა ბოლოს „სანავარდო“-შიაც ითრევეს ავტორის თავის უმიდო ქაობნაში. მაგრამ „სანავარდო“-ს უსათუღ ახალი სიტყვის ცდა ჩვენს პროზაში. ხაშში, ციხეში, დაუტრფლებელი წყნა, ბეჭედიდან ყვ-თლად ჩამოშრილი ჩაღის ზუნებში, „დაცხა მეგრული, შუა კირტოხზე წარმოდებული“, დაუფერებელი მთვარე, მაგრობის სურნალით გაქვნილითი მჭერა - ქაქნის „სანავარდოში“ ისეთ თავისებურობას, რომ ტემის შეხება უკვე მიღწევას უღ-ის.

ქართულ პოეზიაში ორპირის წაობის ფუნქციაში ყან-ჩების ცვალი აღმოჩნდა ტიპური ტანბქმი, მან ციების ხაშში შიშაბინის ფერი მის ქა.

ლდო გუდიაშვილმა თავისი „ნიკოლოზ ბარათა-შვილი“ მალაქლით გასაცხა და გააყვითლო. დიხაშულმა მეგობარ პირველად კალაუ ნაიდობქს გაუწათა ქუთაისის პარტოზში.

დღმა შენგუაია თავის სანავარდო-ს სერავს ციების არხებით. ფოთიდან ქალაქიდან რკ-ნის გზისთვის გათვალ ქაობის ამოცხება პეტერბურგის ამწების ფან ტ სააკოისის მზავსია. მეორე პეტერბურგში სომამ-ბულას-ანდრე ბელის-ვალიშვილმა ჩვენს ავტორი. მერის მიმართული სტოლი თავს აძლებს მკითხველს. შენგუაიას ასეთივე მანერას ქართულ სიტყვის ბგერა აძლევს სიმშვიდეს და ნეგრასქენიას აწვლევს. მას უსა-თოთოდ აქვს სიტყვის ახალი შეგნაობა:

„ხათუნა! ბონდის ცლდასავით მიხედა ეს სახელი: შეიძლება შიგ გახვევა, რბალი იყო იგი და საბა-ი-ი-ნო მჭიდრს ბეჭედილით“.

მაგრამ „სანავარდო“-ა აბო ერთი გამართული სტო-ლით შესრულებული ნაწარმოებია. აქ რამოდენიმე სტო-ლის ნაგავია. ხარ, რაგო-ც მაგ, სანავარდოს და საქმე-ების აწერაში მსოფი ნატურალისტური ფე-ადგმია დადებული. არა დაფიქრებული „ლომში გასვლით თითე-ბის გალოცვა და სურათზე უხვად დაყრდნობის ფერ-ცლებზე და ხელახლოცებზე წმინდა“. იქვე ორიოდე გვერ-დის შემდეგ მუტად დგადებული ქიქია ქიქიის სახლით კი უფროსი პარალელია-„თათობან“-ს „საშინელ“ მონო-ლოგს ამბობს. ათამანის, ბონდის, ციკინის მხოლოდ სახელები და რჩება მკითხველს მესხობაში. ავტორი მათთვის მაინცა და მაინც თავს არ იშურებს. უდარდ-ლად სარკვებს მათ, რომ მშობლიურ ზღაპრის ქაობში ჩაღვლას, როგორც ბელის სას-სლო შიშაბინე, „სანა-ვარდო“-შიაც შეხებიდან მოსული სკაპეტი მეჩად საინტე-რესოდ ზღის ნაწარმოების რამოდენიმე თავს. „ფალოლო-სი“ კლტრი და „რადნიე“ ქართულ მაგრობისთვის ახა-ლისა, მაგრამ გეოგრაფიის იქით მაინც ვერ წავა, რადგან მისიქია ურბონის ჩვენს გასქვლავლ სულს. დისტრე-სკის გაღვლეა განუხმედა დიდიან გერმანულ ლიტერა-ტურაში, მტკიცებულება უტყუარ მაიონი ქრეცვა კარამა მახოე ზინის ქართულ მეწრობაშიაც არაინდოსტრესის დიდი პატრიარქიუმი, მაგრამ მისი ცვალი ჩვენს თანა-მდარევი შემოქმედებში თუ არის-დორი ძნელი გამო-საცნობია. ამიტომ სრულიად არა დამაყუ-ებელი ბონდის სკაპეტის ქრისტიდ გარდაცქეცვა და, ამის გარდა, მისი რეგულირაციონობა (Régulation) კითხვა და სხვ.). ბოლოს ავტორი როგორცაა საბოლოოდ იფლენა ზღა-პარში და ურუნდებია იმ სიტყვით. საიდანაც ოდესმე დაიწყო თავისი გზა, ეს ძალის დასისტონის ორმაგი ში-ბედილება „სანავარდოს“ მთელ მანძილზე მიუყვებათ და გავრცეველ ზღერსში გტოვებთ.

რალაუ ჯღალა და გამოცნობის პარალელების ძიე-ბაშია ლეო ქიჩიელი. „ჯღალასში“ მოცემული გათ-ვალის ძალა. კარგია ეს ნოველა. „სტევანე“ უნებლით დავიკარგე ზღერსში და გამოცნობის პარალელების ძიე-ბაშია ლეო ქიჩიელი. „ჯღალასში“ მოცემული გათ-ვალის ძალა. კარგია ეს ნოველა. „სტევანე“ უნებლით

გვეგონება ზღერსში მეთივებს. „მეცლელობა კოხტა-რაზე“ უსათუღ ქაქნის მკითხველში ერთგვარ განწყო-ბილებას. „ციკინის მეწრობაში“ არის რაღაც იმედიანი, სხვათაში სინათლის ქათობა, მაგრამ „ტარიელ გოლუ-ში“ მიწის რკულით მაგარი ტიხელი ამ კრებულში ვე-რავა წარმოდგენილი მთელი თავის შესაძლებლობით.

უპრეტენზიოდ, მოკრძალებულად გვიამბობს ა რ ჩ ი ლ ჯ ა ჯ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი თავის კოხტად მოქნილ ამბავს. მათში ჩაქსოვლია ინტელიგენტური, რბანისტული ნეგროსტინია, კაპრიზი, ახივებით-იგი ჰამონის რკალია უფოლი, მაგრამ მისი საკეთილესი აქვს რაღაცა. ჰამონის ჯდო ქპონდა მაპასა, სოლილ დორსიკი. „მეცლელობა“ საესეა განწყობილითი და ისეთი სინათლით, რომ უნებლით გაზიარებთ შიგ ჩამალულ ცხოვრებას ურჯ დამას. კარგი დებიტია არს. ჯაჯანაშვილის პროზა.

„საქარველია სწორად, როცა არავინ გვიჩიარის, როცა არავითარი საქმე არა გვაქვს, არც არა ითარი განსაკუთრებული მიზანი, მაშინ მაინც სად მივიქცეოთ?“ კითხვობს კონსტანტინე გა მ ს ა ხ უ რ დ ი ა. არის რაღაც ნივთიერი ტოვება მის ნოველებში. ავტორი სრული ანტეპოლია, ვსთქვამს, არს. ჯაჯანაშვილის, არ იტე-ბა სადით თქმა, უსათუღ გქაქნელი, ორთვესაში შენგუა-სტოლს უნდა მიმართოს იგი ვერ იტყვის-გიორგი, იო-ჰან ვიუფდგან ფონ გოტე.

არაინდოსტრესი, რომელიც მტრულიად უყურე-ბენ რითმის ძიების ხელოვნების და აზარდებს არ უწე-რით ლექსი ა. არასოდეს გამაჯუგებულ პროზაებს ლე-სისთვის პროზა არ მიუწეოვებია, და პოეტები კი ბოლო დროს ლალატობენ ლექსს.

ანარი ღვინე, დ. ნენკო, ილია ჭავჭავაძე, ტურ-გენეკი (უკანასკნელმა რიგებში ლექსით დაიწყო, გადა-ვიდა პროზაზე და ბოლოს დაუბრუნდა რითმით მსწორო-ბელ-„სტევანე პროზა“) აღმათ ამო თუ იმ ფორმას სულის ამოვრებას ან სიუჟეტს უფარდებდნენ.

პ ა ო ლ ი ა შ ვ ი ლ ი მათხოვრები, აღმათ, ვერც თავისუფალ ლექსში იგნომბდნენ თავს კარგად და შეი-დინეს პოეტი კარგვლად ელოდებან მისთვის. მუხია ლეოთაბარეკ ენისათვის და „დადამლებულობა“ პროზამდე, ლალატე გამაჯუგებით დამაჯერდა. მაგრამ მაინც მგონია, რომ მისი მთავარი ლექსები იქვეყნებდნენ შეჭუ-ბანდ ამ ლალატს და უდარავებენ მის ფერად ოცნებას, რომ ლალატე არ გამაჯუგებს. ახალ რეგულირ სტოროში გიდა-სული ოსტრეტი ჩვეულებრივ ვისიმე გაღვლის ქვეშ ვიო-რდებია. „ფერად ბუფეტში“ მტრის თვალც კი ვერ ნა-ხავს ვისიმე გაღვლეს-ძუნქი სიტყვით, გამოკვეთი-თ დახასიათებია. მხოლოდ კარგვრას ქალის უნებლიემაში შოტეს ავლით მეტელტისტიც ხერხი.

მაგრამ ნაწილები ტენიე გმირი თანამედროვე პრო-ზაიკთა შორის არის, სეო გევი კ ლ დ ი ა შ ვ ი ლ ი. იგი, როგორც უნებარე ოცნებას, არ ლალატებს სანდო (ი-რეტიის ანდერს სიტყვის უკიდურესამდე დეფიოზი, მაგრამ ჩვენ გვეზიანა, რომ თავის „მოვარეულებთან“ წასუ-ლი ქართული პროზის ბერდსელი, მუდამ ძიებაში მყოფი, სხვა გზებს გახსნიდა. სერგეი კლდიაშვილი ქ მის სტილი-საჰიის, იგი მაქაზანშვილია სიტყვის. რამოდენიმე ნაქერ ფერად ჩაიბის და ხავერდისაგ ა იგი დაგვამბობს ვიე-ციის, დონებს და როსინის ზეფონადას.

გიორგი შერჩული ამბობს რადგან დრო მიდიოდა და გრივად დამატონის ცხოვრების და დეფალის აღწე-რი არავინ ზანთია, მე, ულისონა, ვიკისტი ეს ტეტიონია. „გლახაქმან სულითა და მდამალმან გულითა“ მეც შევი-რე ეს მთავრ შენიშნა წარსულ წლის ქართულ პროზას იმ იმედით, რომ მომავალში ვენახსა მას გასწორდეს ლირსული მეჭერე.

ალი არხენიშვილი.

ახალი მსხათი

თქოპა „ტფილისი“

ლევან ლოლუბერიძე

..და როგორც პულის მომავლად კაცის,
ეს რიტმიც ისე გამოიკვალა.
მე ვერბუნდები დღეს ახალ ტფილისს,
როგორც ჭაღვითა გამოხილულ მვალსა.

ძველი სატახტო... სვეტი ცხოველი,
რომლის ობობა მტკვარს გადააშრობს;
მისგან სასწაულის არეინ მოვიღის,
ზახარ ზახარის აქ ნმედიდა ვაქრობს.

გადაღწევილი ეს რუმბი ლეინის,
წინათ უმათ ჰყავდა ალბად სინოდალს,
დღეს კი ზუზარის სწერს ის დეპეშებს,
ისეთ სიტყვებით, გულს რომ დაჰკოდავს.

დაშრა აქ ინება აღამიანთა,
ჯვარის მონასტრის გაციედა მწირი,
მხოლოდ არავე მტკვარს ჩახვევია,
პირველ სიყვარულს აქამდე სტირის.

რუსის ისპანეის კაპასი ცოლი
შევიდათ უშლიდა წინ აქ პასიანს
და აზიაში შეჭრილი სოლი
იმპერატორი ვესპასიანი,
ნადავლს ჰყნოსავდა, როგორც აფთარი,
ნაზონის ლეჟებს ისმენდა მტკვარი.

..ოი, არავეო, არაგვანო,
მტკვარი ფეხმარდო, მუდამ მჭუხარე,
ვარ მოგონების ცეცხლით მჭუხარე,
უტახტო, როგორც ის აღეჭსანდრე,
რომელის სევდაც ამ დიდ ხეობას
ჯერ აქამდესაც ვერ აუღობავს.

ასე იღება ახალი კარი,
სანთელის ფრთებით მოდის იკარი,
წინ კი ელექტროს გარდაქეზანი,
გოლიათ ქარხნის მოსიანს ჯავნანი.
და იმ ადგილას, სადაც ოდესღაც
ამიათარი კვართით დამარბეს,
თავჩალუნული ათასი მუშა
მიყვალენენ მტკვარს ახალ არხებს.

და იმ ადგილას სადაც სამჭედლო,
ვერ დასჭედავდა ჭაკ ცხენის ერის ნალს,
მორტირებს გააქვთ ეხლა გრავანი
და ათასი ხმით „International“-ს.

და იმ ადგილას, სადაც ოდესღაც
ლუწალო კერპი იდგა არზახის,
დღეს სუბიშვილი, ტფილისის მუშა,
ელექტროს სდგურს უშენებს ბაზის.

და იმ ადგილას, სადაც ოდესღაც
ძველ დინასტიათ დაგროვდა ფერფლი.
ელექტროს ცეცხლში სდგას ჯვრის ტაძარი
ფანტასტიური, ვით ეიქელი.

ვესპასიანი, წმინდა ნინო, მეფე მირიან...
ლადო დუმბაძის, სუბიშვილის ახალი მსხეთა
მოგონებები გრივალვით, თუმცა მოჰქრიან,
ურჩი ოცნება მათ პოეტის ვერ დააფეთეს.

ვინ დაბრის დროშას მაღალ ტარიანს,
როცა ის მოაქვს პროლეტარიატს.

ტიკიან ტაბიძე.

1921 წელი

კონსპექტი მოთხოვნისათვის

საბარგო სადგურის მოედანზე ლიანდაგის ყველა ხაზები დაკეზებულია.

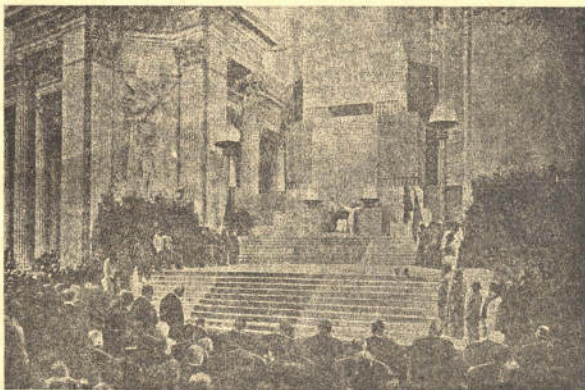
ზენეში, თითქოს უკანასკნელ ძალას იკრებდა, მანქანა მოათრევდა რონოდების გძელ კედს, ჩადგებოდა სადმე და შემდეგ იდგა გაცივებული.

ნახშირში გამურული მემანქანანი მალე სტოვებდნენ ორთქლმავალს და კვარტების დასაცლელად ახლოებულ სამიკიტნოებში მიდიოდნენ.

ხალხი, რომელსაც გადმოყრიდა მატარებელი, მიდიოდა ქალაქისაკენ. მზის გაღახისას უკან ბრუნდებოდა და ეძებდა ძველ ნაბინავარს.

საბარგო სადგური ღამით მოაგავდა დაქვრივებულის კარმიდამოს. შორიშორს სნეულით ჩამოეცდათ თავი ელექტრონის სანათებს. ბეჭტადენ მჭრთალი სხივები, რომელიც დაეჭრებოდა იმით შეღესილ რონოდებს, ლიანდაგის ნაპირებზე ხრეშს და ხოვშე კაცის განავალს.

ალარავის ენატრებოდა გაეგო თუ ვინ მოიყვანა ახლად მოსულმა მატარებელმა. როგორც წინათ, ისე ახლად მოსულს მოათრევდა რონოდებს ლაყუნ დაღუშებულ ზარბაზნებით და რუხე შინელებში ადამიანებს, რომლებსაც გაჩერებისას თითქოს გადმოარწყევდა ხის კოლოფებიდან.

ქორეისი წესის გადასვენება პანთეონში.

ათასი რუხე შინელი ერთმანეთში ირეოდა. მათ უკვე აღარავინ უშლიდა გეტიალს.

ზოგიერთ ღია რონოდებზე იდგნენ გუშაგები. გუშაგობდნენ ზარბაზნებს, ტომრებს ფეხილით და სხვა საქონელს. მოდიოდნენ ნაცნობი ჯარისკაცები, აწოდებდნენ პაპიროსს. გუშაგები სთხოვდნენ მათ მაგიერ დამდგარიყვენ, თითონ წყალის დასალევად მიდიოდნენ ან სტოპაქის დასაცლელად. ამისათვის კი შორს არ სჭირდოდათ წასვლა—რონოდების ქვეშ, გზებზე ხაზებს შუა ყველაგან ეყარა ადამიანის განავალი.

ვინ აირჩია ყველა სადგურისათვის ქარიანი ადგილი. ყოველი სადგური, სადაც არ უნდა იყოს ის, მიყრუებულ ველზე თუ დიდ ქალაქში, ატარებს მუდმივ სეელას. ადამიანები როგორც კულები დადიან ბაქანზე, დარბაზში. გაზის სანათების შიშინი ყოველთვის გაგონებს შემოდგომის წვიმას და აცოხლებენ მოვინებებს სოფლებზე და ქალაქებზე სადგურს იქით.

ციც, ნოტიო და ბნელ კოლოფებში ოცო-ოცდაათი კაცის სხეული გათენებამდე ათბობდა ერთიმეორეს.

იმ სათბურებიდან, საიდანაც გამოდიოდა კვალი, დაღამების შემდეგ კარები არ იღებოდა. მაყალას გაეთხო სათბურის კედლები და ხალხი, რომელსაც ძილი არ უნდოდა.

ლურჯი შხამით ელავდნენ ნაკვერჩხლები და ნაფორები კვამლს აღორღებდნენ, მაგრამ ვინ იქნებოდა ათაქმეველი და გაიფიქრებდა, რომ კვალი აცოხლებოდა თელვებს და ხელებას იწვევდა.

ასეთი რონოდებიდან ხშირად ისმოდა სიმღერა. სწორი სიმღერებს ამბობდნენ გაშლილ სუფრებზე. მაგრამ სიმღერის ნამდვილი ბუნება მხოლოდ ასეთ ყოფაში ცხადდება.

ეს ხმები არ იწვევდა შურს. არც სხვა რაიმე გრძნობას იმ ადამიანებში, რომლებსაც ცოლით კოლოფებში. თელვებს და ფიქრს არავის უშლიდა. შეიძლება ახლოსაც გაეცვლინ ასეთ სათბურთან და რომ მღეროდნენ არ გაეგონათ. ადამიანები თბილ რონოდებში იყვნენ სხვებზე

უფრო ავი, არ იკარებდნენ თავის წრეში დაუპატივებელს, ისინი ცეცხლიან და გეგარან დიქავდნენ ცივ და სველ ქაღს. დღითი კოლოფებიდან გადმოდიოდა დასივებული თვალებით, ქალაქში სახეტიალოთ მიდიოდნენ, რომ სიღამოს ისე თავის ცივ ბუნჯავში შემძვარიყვნენ.

მიმავალმა მთავრობამ აზოიკის მოედანზე გამოსათხოვარი პარადი გამართა.

მთავარსადილმა უკანაქნელად დაუარა ჩამწკრივებულ გუნდებს.

არავინ აქცევდა ყურადღებას თუ როგორ იდგნენ ჯარისკაცები, გამართული იყო თუ არა მწყობრი.

შტაბმა საჩქაროთ ჩამოიარა გუნდები ჯარისკაცების დაღალულ, პირუტყვის უფროს სახეებით, რომლებზედაც ევრაფერს ამოიკითხავდნენ, ევრაფერის გაიგებდნენ და გამოიყნობდნენ. ისინი მოიყვინეს დღეს დღითი ცივ კოლოფებიდან. მათ უფროსეს წამოსვლა და ისინი წამოვიდნენ.

მთომენით იდგნენ ცივ ქვეზე, გრძნობდნენ მხოლოდ თოვების სიმძიმეს, სადგომებისკენ დაბრუნებაზედაც არ ფიქრობდნენ. იქვე ნესტი და გაზაფხულის სიცივე დახედებოდათ. გარშემო სიჩუმეს არღვევდნენ საზიდავები ნავთსადგურისკენ გაბაწრული. მათ მოქინდნენ გემებისთვის ტრიათი, რომელიც გაეცემადა მთავრობას.

რამოდენიმე ათეული ჩამოშორდა და ჩქარი ნაბიჯით გუნდებისკენ გამოეხარენ. გამოაცხადეს რომ მსურველს შეეძლო გაყოლოდა უცხოეთში მიმავალ ხელისუფლებას. ოკეანეს დიდ გემებით მათ უფასოდ წაიყვანდნენ.

გიორგიმ და მიხომ უცვლად ერთმანეთს შეხედეს. მათ სახეზე შეიძლებოდა გიგება, რომ ორივემ ერთიად იგივე გაითქიქრა.

ათავის შეუმჩნეველი როგორ გაქრა მოედნიდან მთავარსადილი მხლებლებით. გაისმა გაუბედავი ბრძანება. გუნდები აიშალნენ და სადგომებისკენ დაბრუნდნენ.

გიორგი და მიხომ გუნდს მიყვებოდნენ, მაგრამ მიუახლოვდნენ თუ არა ნავთსადგურისაკენ მიმავალ ქუჩას თოვები ამხანაგებს გადაცეს და გაშორდნენ.

ამღერეული ზღვა ტორტმანობდა ნავთსადგურში მომწყვედილი. ტალღებზე ირხეოდნენ გემები როგორც მსუქანი ღელდარები გამაქზე. ნაპირებიდან დაშორებით იდგნენ უცხოეთის ჯავშნისნები და დიდეროტუტები. ოთხსაყვამელად მხოლოდ ერთი უშვებდა ბოლს ისე ზანტათ და ძქნწათ, თითქოს ჩიბუხს სწევდა უდარდელი მეზღვაური.

გიორგიმ და მიხომ სიფრთხილით გადაიარეს ნავთსადგურის მოედანი, ავტომობილები, ურმები, ცხენები ეხილდომოდნენ ბარჯს გემების დასატვირთავით. ხმაურობდნენ მზიდავები, მოტორები კვით დაფენილ მოედანზე.

ორივემ როგორც იქნა მიადგნა ნაპირს და მიუახლოვდა გემს დიდხანს უფერეს ამ ზღაპრულ კოლოფს, რომელსაც უზარმაზარი რკინის ხორთქმით ნაპირიდან ფირფიტებისათვის აქონდა შეკრული სიკვრიბი.

გემის ძაბანზე რკინის ჯირკზე ჩამოჰდარო მეზღვაური უდარდელად უპარტყუნებდა მანდალინაზე.

შიში, რომელიც დაბადა მათში ზღვამ, ნელნელად გააქრა მეზღვაურის შეხედვამ. ზღვა აღარ იყო ასე საშიში. დიჯერეს, რომ შეიძლებოდა ამღერეულ ქაოსის მონადირება. ზღვა მოეჩვენათ შეპყრობილი ნეერასტენით, რომელმაც დროებით დაჰკარგა გონიერება, მაგრამ საერთო ყუთილა და დასანდობი. აღარ აშინებდათ სიშორე კიბუტების რავალ ფანჯრებიდან რომ იყურებოდა.

მეგობრებმა გადასწყვიტეს დაბრუნდნენ გუნდში, გამოეთხოვეთ, შინ წერილების წაღება სიხვიონ.

სალამოს რამოდენიმე აშანავთან ლუდხანაში იყვნენ. პატარა დარბაზი გამთბარი თუთუნის კვანძით და სუნთქვით, ხმაურობდა ჯარისკაცების ხმამაღალი ლაპარაკით და პროსტიტუტებით, რომლებსაც მეზღვაურები აწვავდნენ.

ქართული ჯარისკაცები სვამდნენ უცხოელ მეზღვაურების საღვინეგროს და სწყინდათ, როცა ისინი სიმაღლობის მაგიერ კაპებს აიკვლევდნენ.

ფოქსტოტი, ლეკური, ტანგო და მეზღვაურული სცეკვოდნენ ერთიმეორეს.

ლუდხანის პატრონი, მალარიისგან გაყვითლებული ბერძენი ყურდგულოვით დახტოდა ჯარისკაცებში და ცოხლოიროვით ათამაშებდა ხელში სახე და დაქლილ ბოთლებს.

ჯარისკაცები მალე თერებოდნენ. ავიწყდებოდათ, ან არ აიჩივდნენ ფულის გადახდას და ეპარებოდნენ ლუდხანის პატრონს როცა ის ბოთლების ამოსაღებად ერთი წუთით დაზგის უკან დაიხრებოდა.

მეგობრებს უკვე გადაეცემადა გიორგის და მიხოს შორეთს რომ ისტუმრებდნენ. ყველა სვადა სადღეგრძელოს შინ მალე დაბრუნების, ცოლების, დატოვებულ სოფლების და ქალაქების.

გიორგი და მიხომ წამოდგნენ. ამხანაგებს დაენანათ მათი დაშორება, მოაგონეს რომ მალე სამშობლოში დაბრუნდებოდნენ, დარჩენა უჩინეს.

კიდევ გვეყონდა ამხანაგებთან დარჩენის დრო! მოწყენით ჩაილაპარაკა მიხომ როცა გარეთ გავიდნენ.

სახურაგებზე, ქუჩებზე, აივნებზე ჩამოვიდნენ უცხო ნოტოკი ნისლი, ზღვის ზმა ახლო ისმოდა. დამეში ღირალეზდნენ გემების სავერები.

როცა შეუხვდნენ ნავთსადგურისკენ და დაინახეს გაჩაღებული გემები, მიხომ გადაუდგა გიორგის და შეკვივდა:

— დაბრუნდი!

მაგრამ მათი გზები დაშორდნენ. მიხომ მარტო დაბრუნდა ლუდხანაში მეგობრებთან.

იმ საღამოს ქალაქის სამართლებლო დამფუძნებელი კრების უკანასკნელი სხდომა იმართებოდა. დიდხანს ჰქოვდნენ მძიმად გემების სავერები, ქალაქის გარეუბნებში კი დაუპატივებელი ქემალის ჯარი ებრძოდა ახალ საქართველოს ჯარს.

ხერგეი კლდიაშვილი.

თ ე ზ რ ო .

(1905)

ესა ჯერ ციავი არ გადაჭრია, როცა ლევანი სახლიდან გამოვიდა. ჰაერი ცივი იყო. დედამიწის ნაბი ელო. ლევანს ტანში შეატრიალა. მხარზე ორ-ლულა კარ-გი თოფი ეცოდა. მალალ-ყელიანი წაღები ეცვა, ნამდვილ მონადირესავით. სტუდენტური ახალი, ლურჯი ქუდი, ბეჭეტიანო კარტუზიანი წაბლის ფერს თმა-წარბ-წამწამს უბღებოდა. ლევანს ნადირობა ძალიან უყვარდა, რადგანაც ისე ეგონა რომ თავადიშვილი უმკველად კარგი მონადირე უნდა იყოსო. იგი ხშირად დადიოდა ხოლმე სანადიროდ, მაგრამ ნანადირევი შინ იშვიათად მოჰქონდა. დღეს კი მას სურდა უმკველად კარგი ნადირობა გაეწია. თავს პირობა მისცა, დღეს შინ უსათუოდ კერძო დღეი მოვიტანო. ეს მისთვის უცნობელივე საქმე იყო: მისი ოჯახში სტუმრად იყო მისი დანიშნული, მისი დიდი ხნის სატრფო ელენე, ისიც თავადიშვილის ქალი და იმის წინაშე თავის გამოჩენა სურდა ლევანს. ამიტომ იყო, რომ დიდის რჩევას არ დაუჯერა და სანადიროდ მიიწე წავიდა. დროება საშინო იყო: ხალხი აღელვებული იყო. კენინას ეშინოდა ამისი და შეილის სანადიროდ გაშვება არ უნდოდა, მაგრამ თავნება შეიღო მას არ დაემორჩილა.

ლევანი ნელა მიდიოდა. ბუნების გაღვიძებას ყურს უგდებდა. დიდის ცივი ნიაფი ჰაბუე უღლაშებს უწეწავდა; ჩიტების ჭიკჭიკს მის ყურში ერიაშული გაჰქონდა. სასიამოვნო იყო ლევანისთვის ასეთ ბუნებაში ყოფნა და განცდა იმისი, რომ იგი ჰაბუეა, ჯან-ღონით სავეს, უღარდელი, ნებიერი. — ასეთ აღმართს ბუნებაც უყვარდა ატეობს, და მისთვის ცხოვრებაც სასიამოვნოა და სიკაცებლევ ტკბილი.

ლევანს გონებაში ელენე უტრიალდებოდა, მასათი მალაო, ლამაზი, თვალ-შაბა და ნებიერი. რამდენი წე-ლიწადი შეპლერტებდა ლევანი ელენეს, ვინ მოსთვლის! დედის ერთი თავადის ქალს დიდი შეძლება ჰქონდა და ეს უფრო აირკვეებდა იმ მიმზიდველობას, რაც ქალს ჰქონდა თავის სილამაზით, ძლიერ მიიღწია ლევანმა თავის საწადილად და ელენეს თავისი დაარკვე. ელენე აწ მისი საყვარელად, საზღვრამით! მისი იგი თავისი სილამაზით, გულით, სულით, მისი სატრფილო, გონებიდან განუშორებელი. მაგრამ ელენე ამის თანახმა არ გახდა, ვიდრე ლევანმა საკმარისი ფულურტის ოთხი კურსი არ დაასრულა და როცა ლევანის ცხოვრების ასპარეზი გამოირკვე, ელენეს მხოლოდ მაშინ გაბედა და „პო“ უთხრა ლევანს. ეძლა კი, ავარ უკვე სამი დღეა, რაც ელენე ლევანის ოჯახში სტუმრად არის დანიშნული უფლებების საფუძველით და ეს სამი დღეა რაც ლევანის ოჯახში ქეიფი არ შეწყვეტილა. უმარავი სტუმარი სვამდა მისი მამის ოჯახში და ამ სამს დღეს; დაუსრულებელი სიცილი და სიმღერა ისმოდა იქ. ელენე, როგორც დანიშნული თავის აღიარებდა და ლევანს თამაშად ეტყობოდა: ეტანებოდა, ხელს ხვედა, ეხვოდა, მუდრო ადგომას ქურდულად ეკიწოდა და აღნიშნავდა ჰაბუეს. ისიც ლენით და აღერსით დამთვრალი ფეხ-ქვეშ დედა-მამის გვლარა ჰგონებდა და ფრთხილ შესმული იყო.

დინჯი, დარბაისელი, გრძელ-ულვაშა მამა მისი, ქართული კაბის ყურთ-მაჯ გადადებული მელიდურად

დაბავიგებდა სახლში, სტუმართ-მოყვარებოდა და შეიღო-სა და ზღლის საცხიელს თუშა აშენებდა, მაგრამ არ იშენებდა. — თავადმა ზურაბმა ამ ერთი კვირის წინეთი გლუხებთან დიდი ბრძოლა გაიხიდა და გამარჯვებული დარჩა. ეს გამარჯვება მას ახარებდა, უფრო ამდიდურებდა.

— ასე ყოფილა, ასე იქნება, — ამბობდა იგი.

ელენეს სილამაზე, მისი სიყვარული, მამის გამარჯვება, ყოველივე ეს ფიქრში ედგა ლევანს, სანადიროდ, რომ მიდიოდა და ნეტარებაში იყო გახეული. ოქნებაში წარმოიდგინა, თუ როგორ გაუხარდება ელენეს, დღეს ლევანი მოკლულ კერძოდღეს რომ მიუძღვნის.

ბუნდ მდივანი,
ს. ს. რ. გ. სავაძე წარმომადგენელი
საფრანგებში.

— უპ! ნეტა ერთი მშველს შემავებოდა! რა სასიამოვნო და საამაო იქნება ჩემთვისაც და ელენესათვისაც! სადილოდ ყველა იტყვის, დღეს ლევანის მშველს ეგამიო, როგორ გაიხარებს ელენე ჩემს სიყვარულს! ვაჟაკისათვის პირველი სიყვარული.

შენე ამოიწია. მეტიც თავები და მალალ ხეების კენწეროები ოქროსფრად შეღება, ღრუბლები ნელ-ნელა გაფანტა და ცა გააშუქა. იმ სილამაზის, რომელზედაც ლევანს უნდა გაველო, ცოტა გზა ღა დარჩა, მინამ მი-ვალ ექიმად, მეს სულაც ამოვა, დღე დადგება და სო-ფელზე გავლა საშინო აღარ იქნებაო, ჰფიქრობდა ლევანი. დედის ტყუილად ეშინოდა! ან-და რა არის საშინო? ხალხისათვის მე რა დამიშვებია?! რა ჩემი ბრალაა, ყაზახებმა სოფელი რომ აიკლეს! ელენეს მოსწონს კიდევ ყაზახები: ყოჩაღები არიანო, ამბობს. — ფიქრობდა ლევანი, ყაზახთა ერთმა აფიკრმა კინაღამ მოსტაცა ლევანს სატ-

1) ღაზი სიყვარულის დროს შერთი და გუბები გამოწვე-ლი გრძნობა. რუსულად *გრძნობა*.

რფო... ამის მოგონებაზე ლევანს გულში ღაზო¹⁾ აერთო. ელენე ძალიან იყო გატაცებული²⁾ იმ აფიცრის ხეობით.

— ვინ იცის ელენე იმ აფიცრის ხეობით, ჰკიცნი-
და კიდევ, როგორც მე მკიცნის ახლა, და... — გული ძა-
ლიან ეტკინა ლევანს. თავს ლანძღვა დაუწყო, რათ მოვი-

ამს. ე. სადელო.

თმინე მაშინ ის ამბავი, რატომ არ მოგვალ ის. აფიც-
რო. დღეში უნდა გამოიხვეწია ის აფიცრო... — ელენე
ნეს მაშინ უფრო შეუფერხდებოდა, მისი გულისათვის კა-
ციის მკვლელობა, ვაკაცობას, რომ დაეანახებოდა. — ფი-
რობდა ლევანი. — მაგრამ, ესაა გვიან იყო. მაშინ ლევანი
შორიდან უტყუროდა იმ არსებობას, რომელიც მისი
სატრფო ეწეოდა და ჩემად იყო, ხმის ამოღებასაც ვერა
პედივდა; ძალიან ტკბილად ეტყუოდა თავის მტერს. მისი
კარგი მეგობარი იყო: ერთად სვამდნენ, ერთად სვამდნენ,
ერთად დასდევდნენ ქალებს.

ფიქრში და ოცნებაში გაერთულ ლევანს ცხვირში
დამწვრის სუნე ეცა. თავი ასწია და მიიხედ-მოიხედა. მის
წინ დამწვარი სოფელი იყო გადაშლილი. ლევანი გაჩერ-
და და სოფელს ეტყუა დაუწყო. გაგონილი კი ჰქონდა
სოფლის ამბავი, მაგრამ ნახვით კი ჯერ არ ენახა.

ამ ერთი კვირის წინეთ მოხდა ეს ამბავი. „აზნა-
ბი მოვიდნენ და სოფელი ამოაგდეს: ცეცხლით, მავილით,
ზარბაზნით.

ჯერ ისევ ზამთარში დაიწყო მოძრაობა. სოფელში
ვიღაცა უცნობნი გაჩნდნენ, ხალხში დაძვრებოდნენ, ხალხს
აღელვებდნენ. ხალხი, მეტადრე გლეხი ახალ-გაზრდობა
გომ-ბოსლოში ზემო-ქვემო იკრებოდა, მაღალად თათბი-
რობდა, რაღაცას ქუდს მოასწავებდა ღამის ეს თათბი-
რები და მაღალი ჭერული. ლევანს მანა, თავადი ზე-
რამბი. ამ ამბებს თვალს გაფაციკციებთი ადევნებდა და ლე-
ლავდა. იცოდა, ის ამბები მისთვის ცეცხლი იყო, აზრი

იმისი რაც სოფელში ზდებოდა მას ჯერ ნათლად არ
ჰქონდა წარმოდგენილი. მაგრამ გულში შიში კი უკვე
ჩაუდგა. მაშინ კი, როცა მოძრაობა გამოაშკარავდა და
ერთს დღეს თავად ზურაბის მოგზაურობებმა მის მოგზა-
მაგრიობას თავი დაანებეს, როცა თავადის სახლში აღარც
მებრე დარჩა, აღარც პურის მცხობელი და აღარც წყლის
მომტანი, როცა კენიანა თავის სიკაცებში ბოსელი
პირველად გამოხვეტა, მაშინ კი ძალიან შემოთვალა თა-
ვადი ზურაბი და ცეცხლებსა ჰყრიდა. მის სიბრალეს საზ-
ღარი არა ჰქონდა. კენიანა აღარ იცოდა, რა ეტანა: პუ-
რი ეცხო, თუ მის ოჯახისათვის საშიში მოვლენები ედარ-
დნა; განრისხებულ ჰქონდა თავლებში შემეყრე ყოფილი-
ყო, თუ დაკუთმებული პური ეჩივლდა; ხალხის რისხვისა-
თვის ეგდო ყური თუ წყალზე წასულ კნიაყების დარდი
ჰქონოდა. ზურაბი კი ბრაზობდა, ცოფებსა ჰყრიდა და
იხსოვდა:

— სისხლი დაიღვრება, სისხლი! მთელი სოფელი
ამოსაგდები! გაგონილა? რა უნდათ? მთაბარის ხომ ვერ
გაასწორებენ? ბატონ-ყმობიდან ხომ განთავისუფლდნენ,
სხვა რაღა უნდათ? ხელმწიფეს ეომებიან? — მაგრამ მისი
გაცოფება მაშინ უნდა გენახა, როცა სწავლის წლის
შუაში მისი შვილი, სტუდენტი ლევანი რუსეთიდან შინ
დაუბრუნდა და მამას ამბავი მოუტანა: — სტუდენტები გა-
ვიფიცრებთ, პოლიტიკურ თავისუფლებას ვითხოვთ.

— რაო! მისი შვილი, თავადი შვილიც გადარეულა?
— შეტყუებელია! — და მამასა და შვილის შორის ბრძოლა
ასტყდა. შვილი უმტკიცებდა, რომ იდეალიზმისთვის ბრძო-
ლაა საჭირო; მამა კი უტყუებდა:

— მაშინ ნახავ იდეალებს, თუ მამულები ჩამოგარ-
თეს და მშვიდი დარჩი! —

მოძრაობა ვიდრე დასაწყისში იყო, ლევანი მამას
ეუბრებოდა, მაგრამ როცა იფიქრა ხალხის გულმა და რე-
ვოლუციის ძალამ მძლავრად დაჰკრა ძეგლს, როცა
ხალხმა თავადებს ვენახები გაუკაფა, მიწები ძალით მოიხ-
ნა და ბევრ სოფელში დიდებულთა ქონებას ცეცხლი
მისცა, მაშინ კი შეეპარა ლევანს გულში შიში და გაჩემდა
ლევანი. — მამა ჰგედავდა შვილის დამარცხებას და დასცი-
ნოდა. დამოკიდებოდა კი საშიში იყო. აჯანყებული ტალ-
და რევოლუციისა უნაღვეოდ დგოდა თავადის ოჯახს და
წალკას უპირებდა. მძლავრი ზომების მიღება იყო სა-
ჭირო და სწრაფი; დაყოვნება არ იქნებოდა. მამასა და
შვილს ჰქონდათ თათბირები ამ ზომებისა გამო. დევეშა
დევეშა დიდბიდა გუბერნატორთან მათი ხელმოწერილი
— დახმარებასა სთხოვდნენ.

სოფლის დანახვა ლევანი გააშტერა. მის თვალ-წინ
დამგრეული და ცეცხლისაგან გარუჯული სახლები იდგა.
დამწვარ ხეს წვიმა დასდებოდა და ცუდი სუნე ასდიოდა.
ნახევარი სოფელი იყო განადგურებული. გაჩემებული იყო
სოფელი, ძაღლების ყუფაც კი არ იშლიდა. სოფლის ბო-
ლის მხარეზე ერთი ძროხა იდგა და ბაზახსა სძოვდა.
განადგურებას გადაიჩინილ სახლების კარებიც ამოქოლი-
ლი იყო და ამ დიდ სოფელში სიკაცებზე მძიმარიყო.

დააკვირა ლევანი სოფელს და ნაცნობ სახლებს
დაუწყო თვალბრუნება. — ავერ მისი ოჯახის ნათლი-
მამის სახლი, სოფლის ერთ გონიერ გლეხის სოლოსი,
დანგრეულია. ყველგან შავად შემოლილი. ლევანს ში-
აგონდა, რომ სოფლის შვილი, ახალ-გაზრდა და ყოჩაღი

შეპირობის თვალ-წინ მოპყლეს ყაზახებმა. სოფელი იწოდა მისი ცოდვით, სოლო რომ ღრიალდა სახლის კარ-წინ მოყლული შვილის გვამზე დამხობილი. ყაზახებმა კი მართანებით ცნია დაუწყებლად ვაჟაქციეს. შეპირობის გვამი კი სასმ დღეს ევლო ენაში დაუშვარავი, მამასახლისი დასაფლავების ნების არ აძლევდა. სოლოს ლამაზი ძალი თებროს მთავრად ყაზახებს ჩაუვარდა ხელში, გაუპატურებდას უპირებდნენ, მაგრამ ხელიდან გაუსვლტა ყაზახებს და ტყუილ გაუარდა. დღესაც არა სჩანს. ამჟამინე კუდილანდ შვიშალო.—აგერ მიხას სახლი. იმასაც ის დღე დასდებოდა:—თითონ მიხა მოპყლეს ყაზახებმა, ლევანის ხნისა იყო მიხა. პატარაობისას შესვამდა ხოლმე ცხენზე ლევანს და ასერიანდა. ნადირობაც იმან ასწავლა ბატონის შვილს. მიხას ცოლი კი ვერ ვადგურია ყაზახებს და ნაშუის ახადეს. გაუპატურებული ეხლა შამის სახლშია სხვა სოფელში.

ყოველივე ეს ლევანს გაგონილი ჰქონდა. ნახეთ კი პირველად ნახა.

ამ სურათების ცქერა არ ესამოვნა ლევანს შიში, დედამ რომ ჩაუდო გულში ლევანს, ეხლა გაძლიერდა და ლევანი აქტივია ამ არა სასიამოვნო სურათს მოშორებოდა. ამიტომ უტბად მორტიალად და ჩქარი ნაბიჯით გაანაგრძო გზა. ერთი ნახევარი ვერსტი უნდა გავლული ლევანს და მოშორდებოდა სოფელს. ფეხს აქტივია და თავ-ჩაღუნული მიდიოდა. თოფი მხრიდან გადმოიღო, ორივე ღულაში ტყვიით გატენილი ვაზნები ჩაალავა და ხელში მარჯვედ დაიჭირა. უფიქრულად გაიარა მან სოფელი და ის იყო თავისუფლად უნდა ამოესქინა, რომ სოფლის ბოლოს გზის პირად მუხა დაინახა და შეჩერდა. მოაგონდა, რომ ამ მუხის ძირას ყაზახებმა თორბეტი გლეხი აეწყვეს ხმლით. ლევანი დაეკიდრა მუხას, მის ძირას დაწას და იქ შავი ლაქები შეინახა, აქა-იქ ჩრდილსავით დაფენილი. საეჭირო ფაქტურტების სტუდენტები იყო ლევანი და მთელ მოსახლრა, რომ ეს ლაქა სისხლისა იყო, მისიან განთქმულს და ამიტომ ვერ წაშლილიყო მისი ნიშანი. ლევანმა დინჯად გაუარა ამ მუხას და თავისი გზა განაგრძო. ის გრძნობები და ფიქრები, რომელიც წელიან სოფლის ცქერის დროს მოაწვა ლევანს უკვე განცდილი ჰქონდა და აღარ განუწყობდა. გულ-გარეოდ განვლილ მან წამების ადგილი და მხოლოდ გაიფიქრა:

— ЦУ ЧТО-Ж! Борьба! Так и должно быть! —

მხემ კარგა ძალაა თიფი და დააცხება. ზღის მტკერი წაღვს თიფირად დაეღო და მათი წელიანდელი ლაქ-ლაქი დაჰყარა. ლევანი ეხლა მიწდორზე გავიდა. ტყეც გამოჩნდა. აქ ისევ განიცადა შიში. გასული ბიჭები ტყეში იპოვებოდნენ ყაზახების შიშით დამუფრახლნი და იმათი შეერწინა ლევანს. ყველამ იცოდა, რომ სოფელს ყაზახებმა ლევანის მამამ შეუსია, მისი მოთხოვნით გამოგზავნა მთავრობამ ყაზახები და მისი მითითებით სდევნიდნენ მოძრაობის მეთაურებს და სოფელი, თუმცა შეშინებული, გადაპეტერებული ჰყავდა მის ოჯახს. რა საციკრავოა იქნება, თუ ეს გასული ბიჭები ლევანს ტყეში დამარტყმულბენ და საშიგნოებს უზღაგრეს! მაგრამ ლევანი ერთბაშად დაამშვიდა იმ მოსაზრებამ, რომ ახალი აცლების შიშით სოფელელები მას ხელსაც ვერ ახლებენ. ამიტომ თამბაღლ განაგრძო გზა.—ისევე მოავლიდა თავისი ელენე, თავისი პირობა, რომ მას დღეს ნანადირევი უნდა

მიართვას და ისევ გაიტაცა ოცნებამ. წარმოიდგენდა ის წუთი, როცა ელენეს საესებით დაესაყურებინ, დახტებულა მისი ლამაზი გულ-მკერდი ცქრით, მისი სილამაზი, მისი სხეულით. ამან ლევანი ნდობის გუნებაზე მოიყვანა, ააღიღუა მისი კაცობა და მთლად დააიფიქრა ის, რაც წელიან განიცადა.

იქნებამი გართულს გვერდზე ნათლი-მამამ გაუარა. ტყიდან მოდიოდა. სოლოს თმა-წვერი მთლად გასთიფრებოდა, თვალედი ჩასცვენოდა, გამლდარყო, ბეჭებში მოლუნებული და ვარამის და კავშნის ბეჭედი დასვდომოდა მის სახეს. ლევანმა თავი ასწია. სოლომონმაც მიიბრუნა მისკენ თავი და ჩუმად, უსიტყვოდ მისცა სალამი—ტყედი მოუხდა. ლევანმა სოლოსი მხოლოდ თვალედი დაინახა. იქ იმდენი ნაღველი იდგა, წამების იმდენი ბალანა, მაგრამ ამ თვალეზში ლევანმა სხვა რამეც შეინახა: ეს იყო სიძულვილისა და მეტრისის მრისხანე ნაპერწყალი, ჩუმი სიძულვილისა, უზილავისა, მაგრამ გულში ღრმად ჩაფლულსა, ამას ლევანმა თვალედი სწრაფად აარიდა, სალამზე ჩემი გამარჯობაო, უკასტება და თავ-ჩაღუნულმა ჩქარა გაიარა. არც ერთს არ მიუხედნია უკან, ისე განშორდნენ ერთმანეთს.

ამ შეხედვრამ ლევანს სოფლის წელიან ნანახი სურათი მოაგონა. მიხუდა ლევანი, რომ ის ნაპერწყალი, რომელიც ეხლა მან სოლოს თვალეზში დაინახა, მართო იქ არ იყო; იგი ყველგან ეყო—ხალხის გულში ჩაფლული სიძულვილი, რომელმაც პატიება არ იცის.

—დარჩება ეს გრძნობა ხალხში თუ გაქრება და ხალხი ქედს მოიხრის, გვაპატიებს თუ არა იგი ყველა ამას! მაგრამ ვაი იმისი ბრალი, ვინც ამ პატიებას ვერ ეღიბება, ვინც ხალხის გამარჯვებას მოესწავს!—ლევანი ამ ფიქრებში გაემა და ტანში ტრანტულად გაუარა.

—ასე ყოფილა, ასე იქნება!—მოიგონა მან მამის სიტყვები და შიში განიდარტა.

ამ დროს ტყეშიც შევიდა. ყოველივე დაივიწყდა. ჯირჯეზი ჩაიფრდა და იმის ფიქრს შეუღდა, თუ საით წასულიყო და რა-გორ ენადირინა. თუ მშველი არა, ყურდელი მინაც უნდა მოპყლას. მათს ტყეში ბევრია ნადირი. აქ ნადირობის ნება მართო მის ოჯახს ჰქონდა, ამიტომ ნადირი ძალიან იყო გამარჯვებული. ამ მოძრაობის დროს კი გლეხებმა ძალიან დაახინეს ტყე; ბევრი ნადირი გასწყვეტეს და ტყეც დარჩაჩეს. ლევანმა გადასწყვეტა მთი-საქენ წასულიყო. იქ ხეები, კლდები, მშველები მაროლს ჩამოდიან და შეიძლება შეხვდეს.

შუა დღე დადგა. ჩამოყა ლევანს ოფლი ჩამოდიოდა სახებზე და ბელსახიკით იწმენდა. ბელსახიკს კი „დუხის“ სუნის ახლიოდა—გუშინ ელენემ დაუსხა ბელსახიკზე. ლევანს ამან კლავ მოავიანა სატრფო. მისმა სუნმა კლავ ააღიღუა იგი, ყველა მოგვარა სურვილი ჩქარა დაესა-კეთობიდა დანიშნული.

დიდხანს იარა ლევანმა ტყეში, მაგრამ ვერაფერს შეხდა. ერთგან შელია წამოუხტა ცხვირ წინ, მაგრამ ისე მაღლ გაიქცა. რომ ლევანმა მოსაზრებაც ვერ მოასწრო, ლევანი ტყიან მოას შეუღდა. დაბლობში მას დესეტრინაზე მეტი ტყე იყო გლეხებისაგან ვაგაფული და მინდობის საიმედო აქ არა იქნებოდა რა. ბელსახიკის ტყევი, ნელინს ნაბიჯით მიდიოდა იგი აღმართზე და ოცნებობდა. ოჯელში მთლათ იყო დასველებული. სწყუროდა. ცის გა-

ხელა, საიდროს, და შავი ღრუბლები დაინახა. „იწვი-
მეს!“—გაიფიქრა მან:—„აღდა მეუბნებოდა და არ და-
ვუჯერე, პლაშა! არ წამოვიღე.“—წყლის დასალევად
წყაროსკენ გასწია. იქ ხერხელები არის. თუ წყლი მონ-
ვდა, თავს შეაფარებს. აქ კი იღუშებოდა. უკვე დაიგრ-
გინა კიდეც, როცა ხევში ჩავიდა, წყაროზე წყლის და-
სალევად.

— ესაა აქ მკადეღს ელენე! რამდენს ვისიამოვნებდი!
მეორეზე წამოვიყვანე!—კარგია ბუნების წიაღში ლამაზი
ქალი და წმიდა სიყვარული.

წყაროსაკენ ხევ-ხევ სოფლის სამი ბიჭი მოდიოდა,
თოვლიანები. დინახეს ლევანი; მაშინვე შერქნდნენ და
გაბრუნდნენ, თვალს მიეფარნენ. ლევანმა იცნო ისინი:
გასული ბიჭები იყვნენ, ტყეში რომ იმალდებოდნენ. ლე-
ვანმა ამ ადგილს მოშორება ირჩია და ხეებს აჰყვა ხე-
ხეით. ერთ ადგილს მარიალანი ტინია. მშველბი შუა-
დღისას იქ შამილიან წყლის დასალევად და მარილის სა-
ლოკად. ერთი ნახევარი ვერსი კიდეც უნდა გაველო
ლევანს, მაგრამ წაღებინა ხევის რიგზე სიარული უჭირ-
დებოდა უჩვეელს და ჩქარა ვერ მიდიოდა. დაიქუბა. ცამ
მსხვილი წვეთები წამოყარა. რიყის ქვეშ წვეთები მსხვილ,
დიდროს წვეთებდა ეცემოდა; ხეების ფოთლებზე ტაცუ-
ნობდა, ირი წუთის შემდეგ კი გაივლიდა, დაქუბა და გა-
ზაფხულის მსხვილმა, შხაპუნა წვიმამ დაუშვა. ლევანი
ხშირ ტყეში შევიდა და ერთ დიდ მუხას შეფარდა, იცო-
და, რომ ერთ იორას ნაბიჯზე ხერხელი იყო ტყეში და ეს-
ლა იმას ფიქრობდა, თუ იქამდის როგორ უნდა მისული-
ყო. მუხას უკვე ჩამოუშვა ფოთლებიდან ძირს წვეთები.
წვეთები ლევანს ჰქუდა და მხრებზე ეცემოდა და ნელ-
ნელა ასეკლებდა. ბოლოს წვიმამ იცოლა. თითქმის შედგა
კიდეც. ლევანმა დრო იხელა და ხერხელისკენ გაიქცა,
სადაც მალე შეაფარა თავი. დადგა ხერხელის შესავალში
და ბუნების მოვლენას დაუწყია ექტრა.

— გადილეს. მალე გადილეს და შინ წავალ.—ფიქ-
რობდა ლევანი. ნადირობა კი დააიწყდა.

უცბათ ხერხელის შიგნიდან ჩამო-ჩემი შემოესმა. თით-
ქოს ეილაკამ შეჩივლა კიდეც. ლევანი შეკრა. თოფი
მოიმაჯვარა და უკან მიიხიდა. „ნადირი იქნება!“—გაი-
ფიქრა მან. დააკვირდა შიგნით სიბნელეს და იქ რაღაც
თეთრი შეინახა. მრგვალი იდო კლდის ძირას და კი არ
ინძეროდა.

— ნადირია!—კიდეც გაიფიქრა ლევანმა. მაგრამ ისიც
მოისაზრა, რომ წელანდელი ხმა ადამიანისაა ჰგავდა.

— ენა ხარ!?—დაიძახა ლევანმა, მაგრამ პასუხი არ
იყო.

— ენა ხარ? გაიმეორა ლევანმა და შეინახა, რომ
სიბნელეში რაღაც შეინიჭა. მაშინ ლევანმა ასანთი გაკრა
და მოეახლოდა. ქალი იყო. წვიმით გაწუქული, გატა-
ლახიანებული, კლდის ძირას მიკუქულიყო და კროლიდა.
მაყვალსავეთ ზემა, დიდრონმა შიშით სახემ და ასანთის
შუქზე მოლაპლაპე წყვილმა თვალმა შეინახა ლევანს. ლე-
ვანი შეაკრია ამ თვალმან. ჭალს გრძელი, შავი და გა-
წეწილი თმები დაჟროდა მხრებსა და მკერდზე, რასაც
დაფუთილი კბა ძლიერს ფარავდა.

— შენა ხარ თებრო?—შეეკითხა ლევანი:—იქ რას
აკეთებ?

ეს იყო სოფლის თვალს თებრო, სოლის ქალი, და-
ვანის დედის ნათლული. ქალმა თავი მკერდზე დაიკლმა
და ხედ ზელები დაიფარა. ლევანი საზრისობდა. ბოლოს
უთხრა:

— ნუ გეშინიან, თებრო, მე ვარ, ლევანი, ბატონი-
ანი ლევანი. ადგე აქ რას აკეთებ?

ქალმა თავი ასწია და უკვე შიშ დაწელებულ თვა-
ლებით შეხედა ლევანს.

— შენა ხარ, ბატონო! მე კი ყაზახი მეგონე. სუ-
ლაც არა ჰგავდა გიქს, როგორც ხალხი ამბობდა.

— მეშინიან, მცოცა!

— ადგე! ცეცხლს დავანთებ. მეცა—მცოცა.—უთხრა
ლევანმა. მან ჩინჩეგარი მოაგროვა და ცეცხლი დაანთო,
ხერხელში ბოლი დატრიალდა და ცეცხლმა გაათბო და
გაანათა იქაურობა.

— ადგე, ნუ გეშინიან, გათბო.—ეუბნებოდა ლევანი.
ცეცხლის დანახვაზე თებრო წამოხტა, სიერცეს გა-
ხელა, თმებში იტაცა ხელი და დაიწყო.

— დასწვეს. სახლი დასწვეს! წაივლინ ხმა ხერხელ-
დან გარედ გაჟარდა და სველ ჰაერში და წვიმის შხაპუნ-
ში ჩაინთა.

— შეპაროო!—კვლავ დაიწვილა ქალმა—ძმაო!...
მოკლეს!... აგერ ხანჯალი...

მთელი ტანით ძაგდაცხდა, თვლები დააჟიჭრა და
თმებს იგლეჯდა. მერე მუხლო მოეკვეცა და მიწაზე დაე-
ცა. დაჟიჭრილი თვლები ხერხელის კამარას მიჰსურება და
არ ინძერებდა. მხოლოდ რთობდა და რაღაცას ბუტუ-
ტებდა. მის ტურბთან ლევანმა ყური მიიტანა და გაი-
გონა ქალის სიტყვები:

— მოკლეს!... მოკლეს!... მოკლეს!...

— რა ლამაზია,—გაიფიქრა ლევანმა—რა გასაკვირი-
ველია, რომ ყაზახებს ამის თავი მოენდომებინათ!

ქალი დამშვიდდა. ლევანმა წამოაყენა იგი და ცეც-
ხლა მისკ დასვა. ჩანთიდან საგალი ამოიღო და თებ-
როს მასც. მთებრი ქალი ხარბად ეცა საქეცხლს და დიდი
ხნის ექმელმა მალე გაათავა. ლევანმა კიდეც მისცა პური
და ქათმის ხორცი. ქამის შემდეგ ქალი დაიკქერა ლე-
ვანს და წაიღულღლა:

— სად იყავ, ბატონო, რატომ არ მოგვეშველე! შენ
ხომ შეგეძლო ჩვენი შეგება!—დავგლეჯეს. მთლად ამო-
ვადეს უღანაშულოდ. მამაც მოიქცეს, ძმაც. ჩემი კარ-
გი შეპარო!

— სოლო არ მოუკლავთ!—გაკვირვებით უთხრა ლე-
ვანმა:—ვინ გითხრა?

— მე ვნახე: მამაც მომხლეს, ძმაც.

— არა, თებრო, ეხლა ვნახე მამაშენი, აჭეთ რომ
მოვდიოდი. ტყიდან მოდიოდა. აღმათ შენ გეძებდა.

— არა, მოკლეს. მე ვნახე, მოკლეს.

ვერ დაარწმუნა ლევანმა ქალი თავის სიტყვების
სიმართლეში. თებრო აერეულად ლაპარაკობდა: ხან რომ
დაღვანდული იყო მისი ლაპარაკი, ხან სულ უთხრო.

დაბნულ კამათს მას სხელი უჩანდა; თუმცა ქუჭყი-
ანი, მაგრამ მაინც ქალური კანი ტანისამოსის დაბნულ
იდვილებში მოსჩანდა და ცეცხლზე ლაპლაპებდა. ლევანი
აკვირდებოდა ამ სურათს.

— მამა ცოცხალია, ამბობ? — შეეცოხა ლევანს ქალი. შეშლილობის გამომეტყველებით სახე თვალებში, შიშთან ერთად იმედით და მუდარა იტყვირებოდა.

— ცოცხალია, ქალი!

თებროს სახეს ნორმალური გამომეტყველება მიეცა. ისევე თვალებში შესტკვროდა ლევანს, თითქმის იქ უნდა წაეციოთ მართლს ამბობდა ლევანი თუ არა.

— ეს ლამაზია ელენეზე, გლეხის ქალი კია! გაიფიქრა ლევანმა: — ბუნების წიაღში ლამაზ ქალსა ენატრობდი და ღმერთმა მომცა. — თან ხელი ხელში წაველო ქალს.

— ცოცხალია, მეთქი. — თითქმის უნებლიედ წაეცია ძაბა ლევანმა, თან თვალს არ აშორებდა. მერე ხელი შიშველია მკლავზე წაველო. ქალის სიახლოვემ, მისმა სილამაზემ, მისმა შიშველმა სხეულმა, სიცივის შემდეგ ჯანში გამჯდარმა სითბომ, ხერხლის სინელებზე ნდომავზე მოიყვანა ლევანი. გაიფიქრა, რომ უკაცური ადგილია. ყველაფერი დაუსჯელად ჩაუვლის, მეტადრე ეხლა, როცა გლეხობა დაშინებულა და ქალს აკოცა. თებროს ლევანის საცოცხელს ჯერ ვერ მიხვდა და ხმა არ გასცა. მხოლოდ გაშტერებული უტკვრდა. წელანდებურად თავის ფიქრში წასული. ლევანმა მეორედ აკოცა და შემდეგ გაშმაგებულად დაუწყო კოცნი. ეხლა კი მიხვდა თებროს ლევანის სურვილს, წამოხტა, ხელიდან გადმოუსხლა და გაეცქა.

— სევე ყაზახია! — შეიკოლა მან.

— ლევანი დაედევნა, დაიჭირა და ხერხლის სიღრმეში შეიყვანა. მაგრამ მოჰხვია ხელები, ნებერიანა ჯანმა, სითამამემ, ყველაფერმა ერთად აღძრა ქალების ჩვეულ ლევანის სურვილები. ისევე დაუწყო კოცნი. ჰკოცნიდა შემოიღოს. ჰკოცნიდა სახეში, შიშველ ტანზე, საცა კი იყო ეს შიშველი ტანი. თან ქალის წაქცევას ცდილობდა. თებროს უძალიანდებოდა. ჯერ წიოდა. შემდეგ მუდარა დაუწყო.

— რას ჩადიხარ, ბატონო! — კანკალით ეუბნებოდა თებროს! — ლევანს კი არა ესმოდა რა.

— გამაშვი, ბატონო, არ დამლუბო!

ლევანი არ უშვევდა. მხეტი გაღვიძებული იყო. თებროს ისევე ჩაუღვდა სახეში შიშში, შეშლილობა, ისევე აუტყდა კანკალი. ლევანს ჭეჭკით და მტკრით გახიკილი და წყვილით დასველებული თმა სახეში ხედებოდა, სველი კაბა მისი ლევანს ფეხებზე ეკრებოდა. ქალის თმებისა და ტანისამოსის ჭეჭკი ლევანს სახესა და ხელებზე მოეცო. მაგრამ ლევანი ამაზე ყურადღებას არ აქცევდა. საუკუნოებით ყოფილა გლეხი თავადის მონა და დღეს ლევანს რა შეგარებდა! —

ლევანმა დასძალა ქალს: წელში გადახარა და ძირს დაუშვა.

— მიშველეთ! რუსის ყაზახებს გადურჩი და ეხლა ქართველი თავადიშვილი მზდის ნამუსს. — წამოიძახა თებროსი და გულს წაუფიქრა.

როცა ლევანმა ენის მოიკლა, წამოადგა, გაიზმორა და ცეცხლს მიუჭდა. მის წინ გულ-წასული ქალი ისევნა. ისევე შეზიზღდა ლევანს გასურვილ-გატალახიანებული ქალი, მისი დადგულითი ტანისამოსი, დაკორბებული და იარებით მოსილი ფეხები და თუმცა ლამაზათ მოყვანილი, მაგრამ უბანელი კანკები, კაბის გარედ რომ მოსახინდა.

წვიმას გადაელო. მზე იცქირებოდა. მის სითბოზე სველ დედამიწას ორთქლი ასდიოდა. ლევანმა თოვნი აიღო, ხერხელიდან გამოიკიდა და გაჩერდა. მერე ვერცხლის საპაპიროზედან პაპიროსი ამოიღო და მოუღვრა და ხანტად წავიდა. ისე გაშორდა იმ ადგილს, რომ უკან არც კი მიუბრუნებია იქით, სადაც გულ-წასული, გაუპატიურებული შეშლილი ქალი იწვა მიწაზე. — წვიმის შემდეგ მზე უფრო ცხარე იყო, დედამიწიდან ასულ ორთქლისაგან ჰაერი დამბიმებული. ნაწვიმებს ხევში წყალს ემატნა და ლევანი ისე თავისუფლად ევლარ მდიდრიდან როგორც წყლან მოვიდა. წყაროზე პირი დაიბანა: გაიბანა ის ჭეჭკი, რომელიც მის სახეს და ხელებს მოეცოთ თებროსთან ბრძოლის დროს, მის თმებისა და ტანისამოსისაგან. სახე გაიკრილა, ტანისამოსი გაისწორა და ფეხ აქაჩრებით წავიდა ზინისაკენ: არ უნდოდა, რომ ამ ადგილებში ვისმეს მოესწრო. სადღიობაც გადასული იყო და შინ სადღიოდ ელოდებოდნენ. უკვე სრულიად გულ-გრილად გაუარა მუხას, ნათლი-მამის სოლოს დამწვარ სახლს, დანგრეულ სოფელს. დილანდელი თავისი ფიქრები თავში აღარ მოსულია. დაიფიქრა, რომ ამ დამწვარ სოფლის ნაწვევების ძირში ჩამალული იყო ის ნაპერწყალი, რომელიც წყლან მან სოლოს თვალეში დაინახა, რომელმაც წყლან შეაშინა და რომელიც იქ იმიტომ ლვოდა, რომ ერთ დროს ერთ დიდ ცეცხლად ქველს სამაგიეროს მის-საჯელად წაეღოთ ყველა, ვინც ეს ნაპერწყალი ჩააგდო ხალხის გულში.

აივანზე ელენე იდგა და ზაის გაჰყურებდა. ლევანს ელოდებოდა. ლევანმა შორიდანვე მოჰქრა მას თვალი და გაიკინა. მოაგვია და დანაპირევი, რომ თავის სატრფოსათვის მშველი უნდა მოერთოთ და ხელ-ცარიელი კი მიდის მასთან.

— რომ იცოდეს რა შველი მოკალი დღეს, სულ სხვა გუნებაზე დადებდა! — გაიფიქრა ლევანმა და ელენეს გაუცინა.

უკან კი დამწვარ-დანგრეული სოფელი და ნამუს-ახილი ქალები დარჩა.

ა რ ს ე ნ ა

უხილავ ხელმა წაშალა
ვარსკვლავნი თანდათანობით;
თინათინ ფარავს თავშალი
შინ მივა ნელი გალობით.

სდუმან აელობრის სახლები;
გმერთაღლა მთვარეც გვიანი;
მას არეინ არ ეახლება,
ბრუნდება ნათელ შზიანი.

არსენას ცხენის ქენება
კიდევ მოისმის შორიდან;
როცა მზე ჩაესვენება
ამბავი მოვა გორიდან:

„ატლასის ფარა ნაქარგი
მინდა გშვენილეს კაბათი;
თუ შენ არსენა დამკარგე—
ატარე მისსა ამბათი.“

ასაობრებლათ წავსულვარ
მსოქან, ფაშვიან ვაქართა;
ავ თვალთ არ დავნავსულვარ
არ ვდარდობ რაც დამემართა!

ბორკილის სისხლის დაღები
მალაშოთ მომიჩინია,
და ციხის ბნელი თაღები,
არსენას ტყვილათ ელიან.

გულს მიდევს შენი ბაღდადი;
გორიდან მცხეთას ვაპირებ;
თუ ვიქენ ისევ ხალდათა
ბოღბისხეცს გავინაპირებ.

თუ სასიკვდილოთ დავიჭერ,
თუ ჩემი მკლავი წახეთესა,
წითელ კერძს ვეღარ დავიჭერ,
ჩემი სიზმარიც ახეთესა“.

თინათინ კაბას აჭარებს
არსენას გასახართა;
მთვარესაც კი არ აჭარებს
ქპარგავს, დამლორის წენარადა.

არ დარდობს; სჯერა ვეფხობა
გულ მკერდის, ფართე მზრებისა!
არსენა არ დაეფხობა,
არა აქვს რიდი მტრებისა;

მაგრამ რა ნისლით მოკულა
მუხათ გვერდისა კალენი!
თინათინ ჩუმათ ლოკულობს,
სტორიან ფართე თვალენი.

მკლავებზე დაეყვინთება,
სიზმარსაც ნახავს მწარესა;
ხედავს:—სანთლები ინთება
აკლდება შუქი მთვარესა;

მოაქვთ მცხეთისა მხარიდან
ყაჩაღებს შვენაბდიანებს;
მკედარი არსენა მხართა,
შორი გზით დანაგვიანებს.

წვერები სისხლით დასვრია,
და ვეღარ აღებს თვალენსა;
გულში ხანჯალი ისვია,
აქცევს სისხლისა ღვარებსა;

მისი უღლაში გრეხილი
ბაღდადით დაუბურით;
და ხმალი გადატეხილი
ეპარსა მოაქვს ურისა.

თინათინ წამოვარდება,
ადგება გარტყბული;
ხედავს, რომ მტკვარი შავდება,
და მოდის იდიდებული;

ამბობს: „სიზმარი ტიალი
ტყუილად არ გამლანდებია!“
ორი მხედარი გვიანი
შორი გზით გამოჩნდებიან.

ალაყადს მოადგებიან
ჩაბალახებით ბურვილინ;
თინათინს ეუბნებიან:
„გვაბარჩობს სიცხე და წყურვილი.“

მოესულვართ შავი ცნობითა,
გზა დიდი ვაგვიარია;
კუჭანტლის ვერავაბითა
ჩვენი არსენა მკედარია.“

ამბობენ: „შენი ბაღდადით
ჭრილობა დაუფარეთო,
და ძველი ქართლის ადათით
მიწასა მივებართო.“

არსენას ნაანდერძები
სურვილი შეეცარულეთო;
დაცალათ დიდი ვეფხები
მშვირნი დავაპურეთო.

გვთხოვა გვიამბო საჩქართო:
„ბედო გამიხთა მტერთათო!
წითელი კაბა ატარე
არსენას მოსაგონათო.“

არ დასწვა ჩემზე სანთელი.
არცა ცრემლი ღვარო ცხელი;
აქაც კარგი ვიყავი,
იქაც ნათელსა ველიო!“

ზამთარი.

(დისონანსები)

თოვლი მობრძანდა ტენორის ყელით
და უსპეტაცეს ხელთათმანებით.

შეხვდა ქალაქი ქუჩუიან ხალით,
შეხვდა სიჩუმით და მოთმინებით.

გრივადი მოდის ურიცხვ ჯარებით,
როგორც ზიგურიდი და მენელი,
მოდის ცინებით — ქერა დაბაჯებით —
და გაძოჟებოზ ლამის მელანით.

ზამთარი მოდის თავის ტერორით,
მან დაიკავა ყველა ქუჩები.

ზამთარი მოდის ვით კომანდორი
და „გარბის ხალხი შენაქუჩები.

ლაშურასავით დაფრინავს ქარი.
დაახლო ბავშვი მან უპატრონო.

როდის გადღემა ეს თეთრი ქერი
და წაშავდება ლამეოტრანა?

მე ვარ გაქრული ციფ ბეგანზე;
მაგრამ არ მოდის ჩემი ინფანტა.

მწარედ ეოკნებოზ ვის და რამინზე,
და თოვლისაგან მთლად გავიბნეტე.

თუ მოვესწარი მე გათენებას,

თუ ქარიშხალის, შეწყდა თარეში,

თუ დავაღწიე თავი ანთებას,

წაეღა, რომ გავთბე, ზეალ ოპერაში!

ვალერიან გაფრინდაშვილი

ალექსანდრე გუმილი.

ქალაქი

ახალ ცხოვრების, ძველით ხმაური,
ზურმუხტ ხაგები ტანი ფოლადის,
მრისხანებაში, სდგას საცნაური
გველი ქალაქი, მხნე გოლიათი.

ახუჩაეს თავზე, კომლის გვირგვინებს,
აწვერილ ქარხნის მალალ ზურჩებზე,
ვატყორცნილ კენესით, ამოიგმინებს,
რკინა დამდნარი მის შავ ტუჩებზე.

როგორც ფრინველთა, გუნდი დაშლილი,
მის ჯოჯოხეთურ ალში ჰრებიან,
სწრაფ ტრამვაების, წყება გაშლილი
მალილიდან თქემით დაფარდებიან.

ჯავარიან კლდის, დიდი სახლები.
ათას მინებით გაჭრილა ქვაში,
არეულ ენებით გადაეხლებმა.
გრიფური ხედვა მტრედისფერ ცაში.

არ უჩანს ბოლო ჩაქცეულ ქუჩებს,
ხროვა ბაღისა, კივილს დახეტდა
სამარადისო ქუჩილს აქუჩებს,
მშრომელთა ოფლის ძლიერი ნება.

ქალაქი კვეთავს, ალში სტრეილუმს,
მხარეა იგი, მკერდ გაღადრული
მასში გრივადით ტან-მებრევილებს,
უნთიათ სისხლი ჩამოღვარული.

ქალაქი მძლავრი გაუტეხელი,
და მოგზაურთა, ბედის ვარსკვლავი.
დროში აძარბა, სისხლისფერ ხელთ,
და შრომის უფლად მაგარი მკლავი.

თორგმანი: გიორგი ლაგამარ

კოლექცია
ჩალ. გაფრინდაშვილი
ქალაქი

საზოგადოებრივი სპორტი

ეს ძველი ამბავია.

ბავშვობისას გამიგონია: თითქო ალ. ყაზბეგის თხზულებათა დამწერი სხვა ყოფილიყო. გამიგონია ისიც: თითქო ეს უცნობი ავტორი მისი ბიძაშვილი დიმიტრი ყაზბეგის ყოფილიყო.

ბევრს ეგუებოდა შექსპირის ავტორობა. ალ. ყაზბეგის ავტორობაში რომ დავეჭვდენ—რა გასაკვირია? საკვირველი სხვა რამ არის: როცა ასეთს ეგუებს უსუსური კვლევით ამართლებენ.

ასეთ კვლევას ეკუთვნის ვინმე მიხ. ზანდუკელის ნაშრომი.

მე არ მაინტერესებს პოლშიკა და არც მიყვარს პოლემიკური ვარაონი. თუ სიტყვა „უსუსური“ ვიხმარე ეს მხოლოდ იმის გამო, რომ სხვა უფრო შესაფერის სიტყვა ვერ მოვიხსენიე.

ჩემი მიზანი სხვაა. მე მსურს ავტორობის მხოლოდ, რომ ხსენებული ავტორის სხვადასხვა საბუთი ან არის მკადარი და ან არის უკმაყოფილო: ან ორივე ერთად.

ავტორი ირწმუნება მრავალგზის, რომ შემოქმედება ცხოვრების გარეშე არ არის.

ეს საბოლოო ისე გაცემილია, რომ იგი ყველამ იცის. საიტი სხვათა მოპირუნიებაში: ცხოვრების რომელი ზეგონი გახმარდა მწერლის შემოქმედებაში და რა გზით: პირდაპირით თუ მიხედვით, ბილწულით თუ ფარულით. ფიქრის ფსიხონალიზი სწორედ ასეთიანია: თანა გამართული.

ხსენებული ავტორის მსჯელობა კი ყოველგვარ სერიოზობის გარეშე დგას. იგი ურცხვად მოგვითხრობს ალ. ყაზბეგის ცხოვრებას:

იგი ფუფუნებაში და განცხრობაში იყო აზდილი, იგი იყო ნებიერი და ნებასუსტი, იგი ფლანგავდა ფულს, იგი იყო სიმულანტი (ერთხელ ქალის სიყვარული მოიგონა), მან სწავლა ვერ დაასრულა, იწყო იჯარების აღება და ვერაფერი გააკეთა, გახსნა სასმლის ვაჭრობა და ვერც ის მიიყვანა ბოლომდე, მას უყვარდა ფეხსაცმელი გათიხა, როგორც მაგალითად ფალავანი ყოჩების აზრი (ავტორი მისი „ბაბარია“ რად ღირს?) და სხვა—და აქედან ავტორი ასეთ დასკვნას აკეთებს:

„აშკარაა, ყველაფერი, სამუშაო, ისე ეწყობა ალ. ყაზბეგის ცხოვრებაში, რომ უნდა შეფერხებულიყო უკეთ რომ ესთქვით, დაბნელებული გზით წასულიყო მისი ნიჭისა და ძალების განვითარება დაქინებულყო, გაფანტულიყო, მოღწეულიყო“.

აი მართალია რომ „უცარი“ დასკვნა!

ავტორმა ან არ იცის მწერალთა ბიოგრაფიები, ან და განგებ იეწყებს მათ, ისტორია მოგვითხრობს, რომ მწერალთა უმრავლესობას ზემოთხსენებული „ცოდებები“ ახასიათებენ. ალ. ყაზბეგი ვერ გახდებოდა თვალსაჩინო მწერალი, რადგან იგი ცხოვრებაში ასეთი და ასეთი იყო. ამ ახიერებულ დებულებას რომ გავყვეთ, მაშინ მწერალთა ოთხმოცდაათი პროცენტი მწერლობიდან ამოვადდება! ზოგის რომ არ წაიღებო, აკაცი წყითალი „შეგნულია გავიხსენოთ მაგალითისათვის: არა მგონია, ისეთი რამე „ცოდვა“ ჰქონდეს ალ. ყაზბეგს, რომელიც იმავ

დროს აკაცი წერეთელს არ ახასიათებდეს. მაშ გაავრცელეთ მან ეს დებულება! შედეგი იგივე იქნება.

სულ სხვა იქნებოდა, ავტორის რომ გამოენახა ალ. ყაზბეგის ცხოვრების რომელიმე ხაზი რომ რომანების რომელიმე ზეგონი: თუ გინდ მისი სიმულანტია—მაგალითად რუს კლასიკ რომანის მოგონება. მაშინ კვლავ სულ სხვა მიმართება მიიღებდა, მაგრამ ავტორის ეს არ ინტერესებს.

ავტორი ეხება ალ. ყაზბეგის ნაწერებს. იმავე წაშში ნახულობს მათში კიანსა და აბესს, ერთი ჯგუფი ცუდია, მეორე ჯგუფი კარგი. იგი არ ცდილობს ახსნას, თუ როგორ თავსდება პირველი ჯგუფი და მეორე ჯგუფი ერთსა და იმავე ავტორში. იგი თავიდანვე იმაში დარწმუნებული, რომ პირველი ჯგუფი ალ. ყაზბეგს ეკუთვნის, მეორე ჯგუფი კი სხვას უნდა ეკუთვნოდეს. ამ მტკიცებას იგი სხვადასხვა გზით ასაბუთებს. ხოლო არც ერთი გზა არ არის სწორი.

პირველ ჯგუფს ეკუთვნის: „სკენები“, „ფათი“, „ჩინოვანი ელზიბე“, ბედ-შაგი, „მტრები“, „ელზინოზა“, „ცხოვრების ჩარხი“, „ნინო“ და სხვა.

მეორე ჯგუფს ეკუთვნის: „ციკო“, „ელგუჯა“, „მამის მკვლელობა“, „ციკო“, „ელზინო“, „ბერაძე“, „ელზინო“, „ხევის ბერი გიკა“, „ნამწესკარის მოგონებანი“, „განკიცხული“, „მოდგარა“ და სხვა.

ამ ორ ჯგუფთა შორის, ავტორის აზრით, უფსკრულია ნამდვილი.

უფსკრული პირველი: პირველ ჯგუფს ემჩნევა უტყუარი გავლენა სხვადასხვა მწერლების: გიორგი ერისთავის, გრიბოედოვის, კარამზინის, მოჰსანის, ლერმონტოვის, ტურგენივის და სხვების. მეორე ჯგუფი თავისებურია: მას არ ეტყობა არავითარი გავლენა. აქედან დასკვნა: პირველი ჯგუფი ერთ მწერალს უნდა ეკუთვნოდეს და მეორე ჯგუფი მეორეს.

კიდევ რომ მივიღოთ, როგორც ფაქტი, თითქო პირველი ჯგუფი გავლენის ქვეშა დაწერილი და მეორე ჯგუფი კი თვისგნით, მაშინაც კი ავტორის დასკვნას აქედან ვერ მივიღებთ. შესაძლოა ერთსა და იმავე ავტორს ჰქონდეს ორივე ჯგუფის ნაწერი: ერთი გავლენის ქვეშ და მეორე გავლენის გარეშე. მაგალითები მრავალია. კერძოდ—ალ. ყაზბეგის შემოქმედების ასახსნელად შესაძლო იქნებოდა ასეთი ჰიპოტეზა: საცა იგი „ბარს“ ეხება, იქ მასალა დამუშავებულია მრავალგზის და მრავალმხრივ, —მისათვის შესაძლოა, ახალგაზდა რომანისტი გავლენაში მოხვედრილიყო. იქ კი, საცა იგი „მთას“ ეხება, იქ თვითონ მასალა მოცემულია ჯერ კიდევ ზეგონებით, —მაშინაც შესაძლოა, ახალგაზდა რომანისტი თავიდან იეკლდინა ყოველგვარი გავლენა.

უფსკრული მეორე: პირველ ჯგუფში აღებულია შორეული წარსული, მეორე ჯგუფში კი უახლოესი წარსული. აქედან: ორი სხვადასხვა ავტორი.

ესეც მკადარი. მრავალია მწერალი, რომელიც მასალის შორეულ წარსულიდან იღებს და ახლო თანადროულობიდან. კერძოდ—ალ. ყაზბეგის ნაწერის ახსნისათვის შესაძლოა ასეთი ჰიპოტეზი წამოვყენოთ: ალ. ყაზ

ბეგი რომანტიკოსია და მას რასაკერძოვლია შორეული აფორიზმები და შორეულს იგი „წარსულში“ ჰპოებს. მაგარი ის, რაც ჩვენ ახლო თანამედროვედ გვეჩვენება — „მთა“, ისიც წარსულია არსებითად. „მთა“ თითქმის ისტორიის ვარგვედგას: მან არ იცის თითქმის ვითარება: იგი თემურ და გვარეულ ყოფას არ გასცალდება. მაშასადამე, „მთა“ არაქალი ყოფაა, და როგორც ასეთი, „წარსული“. მაშასადამე — იგიც „შორეულია“ და პირველი შეხედვით ნახული მეფეები ამ მხარით მოხსნილია.

უფსკრული მესამე: პირველ ჯგუფში მოცემულია მეშვენიერი ყოფა მეშვენიერი სიყვარულით, მეორეში კი რაინდული ყოფა სპეტაკი სიყვარულით. აქედან: ორი სხვადასხვა ავტორი.

ახორციელი მტკიცებაა. ალ. ყაზბეგი სწორედ ასე უნდა მოქცეულიყო. აი რასა სწერს იგი თავის თავზე: „ამ ხალხში ალიზარად, აქვე ესწოვდი მთიელი დედა-კაცის რქეს, რომელიც მთლად იყო შემადგარი მთის დაღმდეგებით აღსავსე ბუნების ნაწილისაგან... ვიზრდებოდი მათ შორის და სანექტარო ნიათთან ერთად სმენასა წუდებდა ნანა ჩემის შრომებისა, რომელიც იმხანა: ვინ თავისა ვერ სთავისობს, მას აღმზრდელის რძე პირიდან წამოუვარა... და შემდეგ, თუკი ყოველმა შემთხვევაში, თუნდა ავილით თბილისის ასე წოდებული მოწინავე — მოთავე ხალხში ტრიალმა ვერ დაიმორჩილა ჩემი შემადგენელი ნაწილები, ვერ შეიპოვა და ვერ გარყვანა მათი ძალა, და დღემდის ჩემის სისხლის შემადგენელი არიან მთის ნაკადულში შერეული ჩრინა და ქალღმერთ შორის ნაჩვენებების წყებები“ („კავკასიონი“, 1—2)... აი „მთილისა ბუნება და მისი მწერა: საკვირველი არაა, თუ მან გარე მთისა“ მხოლოდ მეშვენიერი ყოფა იხილა და ოდნავ „გვერდულად“ მიუღდა და ირიბად ასწერა..

უფსკრული მეოთხე: პირველ ჯგუფში ბუნება არაა მოცემული, ან თუა მოცემული, იგი თავისთავადაა. მეორე ჯგუფი კი სულ ბუნებითაა გაღრმავებული. აქედან დასკვნა: პირველი ერთს ავტორს ეკუთვნის და მეორე მეორეს..

არც ესაა სწორი. ალ. ყაზბეგი ბუნებას ყველგან ხედავს. მოქცეული მას: „ბუნება კარგაა მხოლოდ მაშინ, როდესაც შვი სიცოცხლე ტრიალებს“. ცოტა უკვირია: „მე არა ვარ მლოცველი უსულო, უსიცოცხლო საგნებისა“ („კავკასიონი“, № 1—2). და თუ მაინცა და მაინც პირველ ჯგუფში ნაკლებია ბუნება ვიდრე მეორეში, ეს ალბად იმიტომ ხდება, რომ პირველი ჯგუფის ყოფა მოწყვეტილია ბუნებასა და მეორე ჯგუფის კი პირდაპირ გაღრმავებულია ბუნებაში.. და ალ. ყაზბეგს ჰქვამს ძეტი არა ვთქმის რა ასეთი იმიტირები ასახვასათვის..

უფსკრული მეხუთე: პირველი ჯგუფის სტილი სუსტია და მდარე, მეორე ჯგუფის სტილი კი ძლიერი და გულსხმიერი. აქედან: ორი სხვადასხვა ავტორი.

კიდევ რომ მივიღოთ ასეთი დაყოფა, ეს კიდევ იმას ვერ დამატებებს, რომ ეს ჯგუფები სხვადასხვა ავტორებს ეკუთვნის. გარდა იმისა ავტორის მავალთადაა სუსტია. მას მოჰყავს „ფაიასი“ და „არსენა“ ვითომ სუსტი ადგილები. ნამდვილად კი ეს ადგილები სტილის მხრით მეორე ჯგუფის ადგილებს არაფრით არ ჩამოუვარდება. ამავე დროს მას მოჰყავს „მამის მკვლელობა“ ვითომ ძლიერი ადგილი. ნამდვილად კი ეს მდარე რიტორიკაა: „ის არ იყო ჯერადი და ჯერადობას სწამებოდა“ ის არ იყო ავაზაკი და — ავაზაკობას აბრალებენ! — იმას უყვარდა და — სიყვარულის საგნას აშორებენ!...“

მე არ შევხებები ავტორის მტკიცებას, თითქმის შევარალს (ამ შემთხვევაში ალ. ყაზბეგს) არ შევიღო 1880 — 1885 წლებში აღმდგის დაწერა: ცოტა ხანია! ვინ არ იცის მრავალი მწერლის ინტენსიური შემოქმედება: არ შევხებები არც იმ ფაქტს, რომ ალ. ყაზბეგი 84 წლისა იყო, როცა სამწერლო ასპარეზზე გამოვიდა. ძალიან კარგი: მომწოდებელი გამოსულა. შევხებები მხოლოდ ავტორის ერთს „ახორციელებებს“..

აკაკიმ ლექცია წაიკითხა შოთა რუსთაველზე. ყაზბეგი გამოშვებურა და ვერა სთქვა-რა. მიუხედავად იმისა, რომ „მამის მკვლელობა“, ავტორის ფიქრით, „ვეფხისტყაოსანის“ გავლენით არის დაწერილი: „იავო — პირდაპირი, გულადი, უშინარი, მაგრამ გრძნობით დატყვევებულ-დამონებულია; მასში ხშირად გრძნობა სჭარბობს; კომაში კი ახრი და მოხერხება უფრო მეტია, თუმცა საღი და ძლიერი გრძნობაც მასში დიდია“. ერთი სიტყვით, გამოდის, რომ იავო ტარიელია და კომა ავთანდილი.

არც იცი, რომელ შკოლაში ასწავლიან ასეთ პარალელებს. ამას თუ გავვებით, უფალავი ტარიელი და უფალავი ავთანდილი ამოჩნდება.

ესეც არ იცის, რა უნდა ეთქვა ალ. ყაზბეგს, გარდა იმისა, რაცა სთქვა? ეს მისი ნებაა და უფრო კი მის გულ-ნება (გუნება)..

ავტორს უნდა ამით განუვითარებლად მოგვარჩენოს ალ. ყაზბეგი. მაგრამ ვინც წაიკითხავს „კავკასიონში“ გამოქვეყნებულ ნაწერს ალ. ყაზბეგის, ის უთუოდ უფალავებს სრულიად უსაფუძვლოდ გაგარცელებულ შეხედულებას ალ. ყაზბეგის ინტელექტის შესახებ..

ეს მხოლოდ „ზედადშიც“, თავიდათავი სხვა.. წარმოვიდგინოთ, რომ ალ. ყაზბეგის სახელობის ნაკერებში მართლაც ორი ჯგუფი არსებობს: უფსკრული ჯგუფი კი ერთი მეორისაგან: პირველი სუსტი და მდარე და მეორე ძლიერი და გულსხმიერი. მივიღოთ ისიც, რომ პირველი ჯგუფი ერთს ავტორს ეკუთვნის, მეორე ჯგუფი კი მეორეს..

ეს უფსკრული კარგი, მაგრამ საღ არის იმის სახეობი, რომ სუსტი და მდარე სწორედ ალ. ყაზბეგს ეკუთვნის?!

ეს დასკვნა ყველაზე უფრო „ახორციელებია“ მისი ზანდელის „გამოქვეყნებაში“.

იგი აქ ისევ ალ. ყაზბეგის პიროვნულ ერთეულს მიმართავს:

ალ. ყაზბეგი თითქმის ბავშვობიდან შეპყრობილი იყო იონანისობით. შემდეგ ავი სენი (ლუქსი) შეეყარა, ავტორის მოჰყავს სხვების მოწოდება: „იგი თაქაქინდრული და გულსხმიერი იყო“. მისი გართობა შეეძლო მხოლოდ მის მიამდნ „უკას“, რომელიც მას გაგვიცემით უყვარდა და რომელიც ხშირად ჟურნალშია კი დაჰყავდა უბო. ალ. ყაზბეგი სამიწელ ჰუბუში ცხოვრობდა: საცვლების გამოცვლაზედაც უარს ამბობდა. მასვე სჭირდა კლემენტინა. იგი ჩადიდა დუქნებში, იპარა-

და ფართულულობას, ამოჰქონდა შინ, ამწერიებდა ხოლმე და ეთამაშებოდა... და სხვა და სხვა...

შემდეგ ავტორის მოჰყავს ვაჭარი ციტრატები პსიხიკატორის სერბისკის წიგნიდან. მკითხველი მიხედვით თუ—რისთვის...

მათელი ეს ადგილი ავტორის „კლევისა“ საშინელ შთაბეჭდილებას სტოვებს...

ჩვენ ვიცით, რომ ალ. ყაზბეგი არანორმალური იყო. მაგამაც ისიც ვიცით, რომ ნამდვილი შემოქმედი მრავალ შემთხვევაში არანორმალურია: იგი არღვევს მიღებულ ნორმებს. ამ შეზღუდულებას არ აქვს შინაგანი კავშირი არც ლომბროზოს თეორიასთან („გენიალიზმი“) და არც მკეს ნორდაუს ანალიზთან („გადავრცელება“).

ჯერ ლუგისი. საჭიროა ერთხელ და სამუდამოდ მოეხსნას მას „სირკევილის“ მასკა და დაეკრუას მას მხოლოდ „უბედურება“. მხოლოდ ამის შემდეგ შევძლებდებამ ჩვენ სწორად და მართლად ვალაპაჩოთ მასზე.

ჯერ მხოლოდ ფაქტები. საფარანგეთის მწერლებში და პოეტებში—უნ მოთხოვს რამდენი იყო ლუგეცი? მაგრამ ვის აფელისა იმის მტკიცება, თითქო მათი შემოქმედება თუ სწინს გამო მდარე იყოს და სუტა? პარათალია, ბოლო ფაზებში ეს სწინ ანადგურებს ადამიანს, მაგრამ ისიც მართალია, რომ პირველ ხანებში იგი ჰქმნის ადამიანში მისი ძალების უმდაბლეს კონცენტრაციას. ამ პერიოდში ყოველი შემოქმედი—პოეტი თუ მწერალი თუ მეცნიერი თუ ფილოსოფოსი—ჰქმნის ასე ვთქვათ კუნთების ერთიანი დაკმით, ძალების ერთი დაკმით, ერთი საშინელი ანთებით და აიღვლებით, დრო და დრო ამ სწინთ ავადს დგარესია იპრობს და მელანქოლია—სანამ ბოლოს სრულიად არ დაიწვის. გრაფიკულად რომ გამოვკტრა მისი შემოქმედების სურათი, მაღალინს ხაზუღის მივიღებთ: ხან ავიარდნა და ხან დავადნა, ორივე—მაგარი.

ამ სწინთ ბევრი რაიმე აიხსნება ალ. ყაზბეგის მოვლენაში. შესაძლოა, წლები 1880—1885 სწორეთ მალარიის ხაზუღის იძლეოდნენ მის შემოქმედებაში, უკანასკნელის გამაფრებით, რასაკვირველია, ამ ხანას ეკუთვნის დიდი ნაწილი მისი შედევრების. ხოლო, დრო და დრო იგი ალბად ამავე ხანაში „დაეკრდნასაც“ გადაიტანდა, რასაც უფროდ მოაქვებოდა სუსტი ნაწერი: უსახლო და უბერხემლო და ზოგჯერ დაუთავებებელი.

მტკიცება იმის, რომ 1880-1885 წლებში იგი უკვე „დავარდნობი“ იყო, მხოლოდ ცუხალი მოვარებით შეიძლება დადასტურდეს. უკანასკნელი ეს სხვას გვეუბნება.

ებლა ჰუმპაი...

თავისთავად ესეც ფანტასტიკაა ალ. ყაზბეგის. ისტორიამ მრავალი იცას ისეთი მგალითი. ეს არ არის უბრალო მოვლენა. იგი ელს თავის ფაქიობს ასახნებულად.

ხოლო რაც შეეხება მიმწინ „კლასთან“ დამეგობრებას, ამაში მე ეხედვებ არა მარტო „გენიალურ ახირებულებს“, არამედ დიდიანის პიროვნების უკანასკნელ დანებებასაც. აქ არის პოეტის გახელება ნადავალის არეში.

კიდევ უფრო პოეტურია ხანა ალ. ყაზბეგის კლესტორანის:

როცა იგი ფართულულობას, თუ გინდ შეუმწიგეულ წამოღებულს, შინ ამწერიებს და ეთამაშება, ჩვენ წინ

ბავშვი იმართება ნამდვილი ამ სახელის უსაყვარლესი მწერელით.

ალ. ყაზბეგის ხასიათზე კიდევ ბევრს იტყვიან.

აქ დიდი მასალაა მადლონი.

ავტორის მოჰყავს ერთი ფაქტი ალ. ყაზბეგის ცხოვრებიდან. „რა გემართება სანდრო?“ ეკითხება მას ნიკო ლომოური. სანდრო მიუგებს: „ეგ არაფერი! უტყბად მომელანდენ ყველა ჩემი გმირები და მათთან ელაპარაკება“. ამ სიტყვებს ავტორი დაერთავს ექიმ გელდენშტეინის სიტყვებს: „ეს მხოლოდ ავადმყოფი სულის გამოხატულებაა და არა ნამდვილი მხატვრული წარმოსახვის“...

ეს ამბავი თორმეტი წლის წინად პირადათ გადმომცა მე ნიკო ლომოურმა. გადმოცემით ისეთი დიდი მომეჩვენა სანდრო ყაზბეგი, რომ იმავე წელს დავებულე პატარა წერილი „სანდრო ყაზბეგის“ სათაფრით... და მართლაც: აქ ჩვენ გვაქვს საკმე უსაფრეს ფიზიონომიკულ ნიჭთან... მის ზაღუკული კი უბრალო ექიმის თქმას იმოწმებს, რომლისათვის ასეთი ნიჭი ცხრა კლიტულშია დამალული. საკვირველია: ნუ თუ ლაშქარის გამოკლევა მაინც არ წაუეთობება შემოქმედთა უტყატრ ხილვათა შესახებ!

არას ვიტყვი დიმიტრი ყაზბეგის ავტორობის შესახებ. ალ. ყაზბეგმა განაჯინა ვასტება და ნაწერები მოიტაცაო. მერე ეს კნაია იმის დასამტკიცებლათ, რომ ავტორი დიმიტრია და არა სანდრო! საიდან ვიცით ჩვენ, რომ იქ უთოვად ბელადიტრისტული ნაწერები იყო? შეიძლება „მაგენ სულეზობი“, რომელიც 1872 წელს დაიბეჭდა და რომელიც „დროშამ“ ებლა გადმობეჭდა! მაგრამ ეს ხომ უსუსტროდ ბავშვის ნაწერია თითქო! ამასთან შედარებით ალ. ყაზბეგის უბრალო მართლად სტუდენტობის დროიდან—შექსაირია ალ. ყაზბეგის ფრაზა: „მე არა ვარ მლოცველი უსულე, უსიკოცხლო საგნებისა“—დიმიტრი ყაზბეგის „მაგენ სულეს“ იყიდის თავიდან ბლომად.

მაგრამ ავტორი ახიურებულა და თავისი გაიძახის. მეორე ჯგუფის ნაწერებიდან დარჩენილია ხელნაწერები (—„მომღაირის“ რამოდენიმე თავი). ავტორის აზრით, ეს „მომღაირის“ დენი და ეს არა, მისი უბერიო გადმოცემაა, ადაოებს ტექსტებს ერთი-მეორეს. მაგრამ რამოდენიმე ხანა ხელნაწერიდან: „გუდამაყარის ვიწროსა და ქვიანს ხეობას სათავეს ერთი უზაოხაზარი, ძნელად მისადგომი და კაცის შეზაოებელი მთა ამარაოთა. აქ კიდევ: „თაიაც ამ ავდარს ეს ადგილები დაუღია, ქარს გამოუღუღუღავს და აფელი-ადელი ჩამოშლის გამო ურაცები ხეუღლი ხეობა და გადსავადინი უფსკრული შეუღდენია“. ეს არის უბერიო გადმოცემა ორიგინალისათვის თავის სიტყვით? განა არ სჩანს აქ სისხლი, რომლის „შემადგენელნი ნაწილნი არიან მთის ნაგაფულში შერეული ოკიანა და კლდეთი შორის ნაბერქვის წვეთები?“ ეს ნამდვილი ვარიანტია „მომღაირის“; სიტყვა ძარღვიანი და ნაკვეთი..

ალ. ყაზბეგის ვითომ ცრუ ავტორობას მის ზაღუკული ამტკიცებს ერთი ფაქტი. მისთვის ეს ფაქტი გადამწყვეტია. ცნობილია, რომ აწერებულ წერის დროს (იუდეტორის აბლევად დასაბეჭდეთ და შემდეგ აბეჭდებდა) ალ. ყაზბეგს თავის ნაწერების სახელები ემღებოდა.

ავტორი თითქო სიხარულით გაიძახის: „განა დასა-

ჯერებელია, რომ ავტორის თავისი გმირების სახელები დააფუძვლეს ან აერის?! ეს ხომ იმას ემზავსება, რომ დედას თავისი შვილის სახელი შეეშალოს! და შემდეგ: „ალ ყაზბეგის ასეთი „გადანათელა“ შედეგი ხომ არ არის მისთვის უკბო ნაწიამოების მექანიკურ გადაწყვერისა!..“

ჯერ ერთი რამ.

ალ. ყაზბეგი, ცნობილია, რედაქციაში წერდა. ამას იგი, ავტორის ფაქტით, იმისთვის შეგობდა, რომ მის ცრუ ავტორობაზე ეპვი არავის აეღო.

თუ კი ასე მოწადინებული იყო ალ. ყაზბეგი, რომ მისი ქურდობა არ გამოემდინებოდა, მაშინ, უნდა ეთვლებოდა, იმასაც ეცდებოდა, რომ გმირების სახელები არ არეოდა. მე არ მწამს საერთოდ ის „წარსულის ლოგიკა“ („ასე იზამდა“, და სხვა). რაღაც პირველყოფილი ცოდნა ის ჰორიზონტი კვლევისა საერთოდ, მაგრამ, თუ კი ოდნავ დაეფუძვებოდა მას, ორ მოცემულ ფაქტში მეორე უფრო მისაღებია: ქურდი უფრო ამოწმის ქურდობის კვალს.

მაგრამ სინამდვილე არაა ლოგიკა და მართო ლოგიკით იგი არ იხსნება. სინამდვილე რომ ლოგიკა იყოს მართო, მაშინ არც „ისტორია“ იქნებოდა. ზეც აქ „შეცდომისთან“ გვაქვს საქმე.

ნუ თუ ჰქონდა მიხილი ზანდუკელს, რომ ალ. ყაზბეგისთანა შეცდომა არავის მოსვლია?!

შექპირის დიდი ხსოვნა ჰქონდა, მაგრამ „მაკეტში“, ანატოლ ფრანსის დაკვირვებით, მას ასეთი შეცდომა შეეპარა. იგი ამბობს, რომ კლდიანებმა მაკეტის მიმართეს სამი წინათმით, ნამდვილად კი ორი წინათქმია.

ამავე ავტორის დაკვირვებით, რაზმეს ასეთი დაკვირვებით, რომ აქვს. მეორე წიგნის ბოლოში რაზმე გვეუბნება, რომ პანურგი ცოლს შეირთავს და იმავ თვეში ცოლი მას ულაღარებს, რომ პანტარელი იპოვის ფილოსოფიის ქვას და შეირთავს ინდიელ მეფეს ასულს. მაგრამ არაფერი ამის მსგავსი არ ხდება მისი თხზულების შედეგ წიგნებში. რაზმეს დააფუძვდა თავისი ლამაზი პლანი..

კიდევ უფრო უარესს შეცდომებს უშვებს, რამე დეგურმოვის დაკვირვებით, სერვანტესი. ღონ კიხობი გაემგზავრა. მეორე დღეს მისი მოსამსახურე ქალი ეუბნება დედულს, რომ ღონ-კიხობი ექვსი დღეა, რაც გაემგზავრა, ეს კიდევ არაფერი. სანჩო ტირის თავის ვირის დაკარგვის გამო. რაჟოდენიმე ფურცლის შემდეგ ეს ამბავი სერვანტესს ავიწყდება—და ჩვენ ვხედავთ სანჩოს იმავე ვირზე მჯდომარეს (კაცია არ იცის. საიდან გაჩნდა). კიდევ უარესი. სანჩოს ცოლს თავში ჰქვია „ფანა“, შემდეგ კი მისი სახელი „ტერეზა“.

შექპირი, რაზმე, სერვანტესი. ამათ მოსდით შეცდომა... რა დიდი ამბავია, ასეთი შეცდომა მოსვლოდეს ალ. ყაზბეგს?!—ვინც არ ცდება, იგი შემოქმედი არაა.

ვათავებ. მიხ. ზანდუკელის წიგნს აწერია:

„დაიბეჭდა სახელმწიფო უნივერსიტეტის საპედაგოგო ფაკულტეტის ნებაართით. პედაგ. ფაკ. მდივანი გ. ნათაძე“.

ეს წარწერა ბევრს აეღებს—ორივე მხარეს..

გრიგოლ რობაქიძე.

გრიგოლ რობაქიძე

გენ. დავითბენკი გვტსალოვსკი
და „გალიფი“.

გვტსალის მეფე ფუადი.

ქართული თეატრის ქრონიკები.

I. ირაკლის თეატრი. II. 50-იან წლების თეატრა-
ლური ტფილისი. III. ზურაბ ანტონოვი.

I ირაკლის თეატრი.

„თეატრი“ ანუ „თეატრიონი“, „თეატრონი ქართულს ტერმინოლოგიაში შემოაქვს ძველს ელლენურს ლიტერატურას. საშუალო საუკუნეების ლიტერატურულ მანუსკრიპტებში ტერმინი „თეატრი“ ჩვენი საგნის მნიშვნელობით თითქმის არ გვხვდება, მიუხედავად იმისა; რომ ჯერ კიდევ საქართველოს საზოგადოება იცნობდა ესილოს, სოფოკლეს და ევრიპიდეს ძველს ბერძნულ ტრაგედიებს.

თუ მხედველობაში მივიღებთ, რომ თეატრის კავშირი ლიტერატურასთან საეპიდემიოლოგო არ არის, თეატრის ბუნებრივი განვითარებასავე ის საქართველოში. უნდა აინიშნოს მისი პრიმიტიული ფორმები, შექმნილი რასიული ინსტიტუტით.

თეატრალური ხელოვნების შესასწავლად საქართველოში უნდა გავითვალისწინოთ ჩვენში ცნობილი ხელოვნება ესტრის და პანტომიმები; „ზმა“, „მეშეთობა-ჯამბაზობა“ „ლეკი მონასიბი“ „ზაპო“, ცეკო, სამაი, ჯუბანა“—რომელიც არის „მუსიკა მწუხარი და საკრავთან და ხმოვანება ტბილი, გალობა თუ სიმღერა“.

ეთნოგრაფიდან: „ბერკობა“ და „ვეენობა“, როგორც არაბული ფორმა თეატრის, გრიმის, კოსტიუმის და ბუტაფორიის ყველა ატრიბუტებით.

არ შეიძლება გამოეყოფოთ: „აშუაშავი“ „ყაბიბი“ საეკლესიო „კანანაბი“ „ჭილი“ და წარმართული რიტუალები „ქადგის“ და „მონობის“. მასვე უნდა მივბრუნდეთ „ჩირალდნობა“ (ახორი ილიუმანაცია) და ქართული ტერმინი „გამოჩვენება“ თითქმის განმარტებული „ზეიმის“ მნიშვნელობით, ჩემის აზრით კი, გვევალნენ თეატრის. უძველეს ლიტერატურაში კი საინტერესოა, დღემდე მიღწეული ფორმა დიალოგის, თეატრალური დიალოგები და დიალოგიური იამბიკობები.

ყველა ეს სახეები იძლევა თეატრის და დრამის გენეზისის საქართველოში.

ეს ძველად...

მაგრამ ხმები ევროპის თეატრალურ წარმოდგენების და მისტერიების შესახებ საქართველოში შემოვიდა XVI საუკუნეში. პირველი „გახელა“ ევროპის X—XI საუკ. ეკუთვნის („ხოვალში ჩავგექ, ზღვას გაველ, ფრანგის ქვეყნები ვნახეთ, სულ მოვიარე ხმელეთი ვერ ვნახე შენი სახე“—საშუალო საუკუნეების პოეტი, რომელიც მხოლოდ კონტინენტს იცნობს „ხმელეთის“ სახით) XIII საუკ. რუსულის კარზე სცხოვრობდა ევროპელი პრინცი ორთულის-შვილი, რომელმაც შეიძლება პირველმა გააცნო საქართველოს სამეფო კარი ევროპულ ტრიკეტაბი, ან დაღვიბიდან იმდენათ მძლავრა ჩვენი პოლიტიკური და კულტურული ურთიერთობა რომთან რომ უკანასკნელი საქართველოში აფუნენეს ეპარქიის Diocesis

Ifetelencsis. მას მერე ჩვენი მუდმივი სტუმრები არიან კულტურტრეგერაციისონერები: დომინიანების, ჭარბის კანების, თაიინების, და კაპუცინის ორდენებიდან. შემდეგ რომში პროპანდის კოლეჯია აარსებს ქართული ენის კათედრას საიდანაც 1625 წლიდან გვევხვება დაბეჭდილი ქართული საერო და სასულიერო სახელმწიფოებრივი. რომში სისტემატიურათ იგზავნიან ქართველი სტუდენტები, რომელნიც ჩემის აზრით, იყვნენ, ვინაიდან სასიუხრი პიონირები ევროპული თეატრის საქართველოში.

შეუძლებელია, რომ ვინმაც შემთხვევითი ინფორმაცია ევროპული თეატრის არ შემოეტანათ: ზარდენს, ლამბერტის, პეისონელს, დელავალეს. საბა სულან ორბელიანი, რომელიც XVIII საუკ. დასაწყისში, დიპლომატიური მისიით გაიგზავნა ევროპაში, უძველესად იყო მხახველი ლიტერატურული დრამების და მისტერიების. შეჰკოა, რომ ასეთი კულტურული კარი, როგორც იყო სასახლე ვახტანგ VI-ის, იცნობდა თეატრს და შეიძლება ძველი ქართული თეატრის პირველი დატა მის მეფობაშიც აღმოჩნდეს. 1724 წელს რუსეთში გადახვეწილ ქართული არისტოკრატია (მის შორის პოეტი გურამიშვილი) იყო ესთეტიკური მათეტიკელი მოსკოვის და კიევის თეატრების ანუ მისტერიების.

ერთი სიტყვით, თეატრალური კულტი, თეატრალური ხელოვნების ტრადიციები საქართველოში უფრო შორეული პოქებიდან მოდის, ვიდრე გვეჩინა.

მაგრამ რაკი ყველა ქართველი ლიტერატურული ძეგლები საესებით არ არის შემოკრფილი და თეატრალური ბიბლიოგრაფიიდანაც დათარიღებული დოკუმენტებიც ჯერჯერობით 1794 წლამდე არ მოგვეპოება. ჩვენ საშუალება არ მაქვს უფრო დეტალურად ვილაპარაკოთ ქართული თეატრალური ხელოვნების ადრეულ პერიოდებზე.

XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში ქართული თეატრი უკვე დაბეჭდილი პრიმიტიული ფორმებიდან, თავისი უფლებდა ლიტერატურული მისტერიებიდან და სამოლოდ იღებს ახალი ევროპული თეატრის სახეს.

ამ თეატრს, რომელსაც მე ეწოდებ „ირაკლის თეატრს“, რადგან ირაკლის ეპოქას ეკუთვნის, აქვს სამი პერიოდი.

პირველი 1759 წლიდან 1780 წლამდე, თეატრი შექმნილი პაიოზის იეზუიტების თეატრის გავლენით, კიევის და მოსკოვის მისტერიულ თეატრების ტიპის, რომლის ჩანასახს იძლევა ქართული საფილოსოფიო-სათეოლოგია საწინაყვლელების „სასკოლო სკენა“.

მეორე პერიოდი 1780—1795 წლამდე, როდესაც საქართველოში ისევე რუსეთის საშუალებით შემოდის უკვე სასულიერო დრამიდან თავისუფალი ფრანგული კლასიკური თეატრი ვოლტერის რეპერტუარით კომედიებით, ჭარბებით, ინტერმედიებით, ეს თეატრი ნაწილობრივ არის დემოკრატიული.

*) ჩვენი ლიტერატურული წყაროებიდან:

თეატრი და პოლიტიკა თარგმანი. კლინურთი.

თეატრი აღადგენს გადღეობულ ვახუშტისაგან

თეატრი და არაბული. თეატრი და ავსტრალია.

მეხამე პერიალი 1795—1832 უფრო გაფართოებული ფრანგული რეპერტუარით, მაგრამ მოკლებული სახალხო სალატებს, საკუთარი შერჩევისა და განსაკუთრებით არისტოკრატიული „ოჯახების“ თეატრის, რომელიც საშუალებით სპობს 1832 წლის პოლიტიკური აქტი.

ირაკლის თეატრის ძატი ირის ტფილისის და აგლავეის სემინარია ანუ „სხოლა“ პირველი გაიხსნა 1756 წ., მეორე უფრო მოგვიანებით, სახელდობრ 1782 წელს. მათი ანალები იმავე დროს არის ანალები ქართული თეატრის. ორივე დაწესებულება, რომელთაც მოგვიან XVIII საუკუნის ქართველი ინტელიგენცია, არა დიდი მასშტაბით, მაგრამ მაინც ძალიან პეტერბურგის ალექსანდრო ნეველის სემინარიის და მოსკოვის სლავო-ლათინურ აკადემიის—მათივე პროგრამით და ორგანიზაციით. სასწავლებლის ექრსი საფუძისმეტყველო საგნებშიც ერთად გადიან ლოგიკა, ფილოსოფიის, მეტაფიზიკის, ფიზიკის, გრამატიკის, რიტორიკის, და რაც ჩვენთვის საინტერესოა, აქვე არსებობდა „პირიკის კლასიკ“, რომელიც სკოლასტიკურ სისტემებთან ერთად ისწავლებოდა დრამატული ფორმის, როგორც ერთი სახე პიოტიკისა.*) ჩვენი საგნისათვის საჭიროა სწორედ ეს „გრამარტაბე დილოგიკის“ და „სინოპსისი დელკამაციის“.

მაგრამ სკამარისი არ იქნებოდა, რომ დრამატული ფორმა თეორიის გარდა პრაქტიკულად არ გავეცოთ და ჩვენდა სასიხარულოდ არსებობს დოკუმენტები, რომელთაც თეატრული და ტფილისის „სხოლასამიკის“ სდგამდენ სახელო სტენიურ დილოგიკის, დელკამაციისა და პანეგირისტულ პიესებს იამბიკოებით, როცა საწვლეზღის ესტუმბობოდა რომელიმე წვერი დინასტიის. ამიტომ შეთხვევითი არ არის ზეპირი ცნობა დავით რეპტორის თეატრის შესახებ თელავში. უშეკველია, რომ სემინარიის თავისი დრამატული მიღწევები ქალაქის დარბაზებშიცაა გადაქმნიდა რეპტორისათვის ხელმძღვანელობით.

სასკოლო სტენის, ჰქონდა საკუთარი რეპერტუარი, განსაზღვრული სიუჟეტის სქემით. მასში სკარბობდა თარგმნითი ლიტერატურა, საშუალო სასკოლოების ესტუდიკით, მოტყევიებით და სიტუაციით. მაგრამ იყო ორიგინალური პიესებიც რომელთა კონსტრუქტია და მანერა. ყოველ შემთხვევაში არ იყო იდეალიზებული. ექვი არაა, ორიგინალური მისტერიების, ატორიზება არიან ჩვენთვის ცნობილი „დრამატული სკოლის“ „უტუბო პატრიკონი“, „ტაბილი მესტიხენი“ და „მთხველნი მალალა ფრასა ზედა“. ამნარიად ჩვენი ნაციონალი დრამატურგის გენეზისის სათილოგო სკოლათა ზღუდებში უნდა ვეძიოთ. სწორედ ასეთივე საფუძვლით იქმნება ფრანგული და ესპანური თეატრიც.

ცნობილია, რომ სიუჟეტები, ბიბლიურის ტემებს

შეიცავდა. საშუალოდ, არა გვაქვს რეპერტუარის, მამლოგრადია, რომ უფრო ნათლად წარმოვიდგინოთ მისი ისტორიული-ლიტერატურული და თეატრალური მხარე, დადგმა და ტენიკა. ეს კი ცხადია რომ ტენიკა დადგმის იყო თითქმის დაუსრულები.

უაქტი, რომ ტფილისისა და თელავში გაიმართა რომელიმე მისტერია, ადვანტურებს, რომ სასკოლო სკენის რეცეპტით, უკვე აქმნებოდა მეორე, „დრამაზების“ თეატრი უფრო სერიოზული, უფრო ფართო სახალხო, რომელიც ოთხმოცდაათიან წლებში შემოვი ვოლტერის რეპერტუარით. ამ თეატრის პიონერები არიან ქართული სემინარიები, რომელთაც სკოლასტიკურ სისტემებთან ერთად, შემთხვევით შემოჰყავთ დრამატული ფორმა და თუ კი არსებობდა პროფესიონალი ტრუპა არისტოკრატიიდან, მის ხელმძღვანელებად ისევ ეს „სხოლასტები“ უნდა ყოფილიყვნენ.

საინტერესოა, რომ პირველი დიდი მისტერიები უმთავრესად სამეფო პალატებში იმართებოდა. ამიტომ ტერმინი „პალატა“ დიდხანს თეატრის მნიშვნელობით იხმარება.

XVIII საუკუნის უახასანელ წლებში, იწყება საქართველოს ინტელიგური ევროპიზაცია და ტფილისს შემოწმნეული შედის ახალს ფორმაციოში. იცვლება სახელმწიფოებრივი აპარატი, იცვლება სტილი კულტურის იცვლება ჩვენი აზლად ალორმინებულ, მინიატურული მისტერიების თეატრიც; რომელიც უკვე ევროპულ თეატრის ტრადიციებს იქნეს. მოდის ფრანგული ტრადიციული თეატრი, მოდის კომედიის თეატრიც; თავისი მხიარულებით, მორალიტიკებით, ინტერმედიებით...

უფროსი ლიტერატურული დრამები კივცის დრამატურგიის პრობის, ისპობა კლასიკური ტრადიციებით, დახასხებულ მისტერიებს ანიავეს ვოლტერი, რასინი, ბომარშე...

ეს რეფორმაციის ეპოქაა, როცა სპარსული პოეზიით და ბიზანტიური კლერიკალიზმის ტრადიციით მოღვწეულ ქართულ ინტელექტს დაეფუძა ვოლტერი, როცა რუსოს, ლესინგის, დიდროს და მონტესკიეს—ენტუზიასტრი ხდებოდა მოწინავე ქართული ინტელიგენცია როცა შემოდის „ფრანგების“ მოდა „ფრანგული“ ტრადიციები. *)

ტფილისში უკვე არსებობს ევროპილთა კლასიკა და ნარიკალის ვიქორი ჭჭაში, სადაც აზიური ურდოები გავლის საშუალებას არ გაძლევენ, ბრწყინვალე ქართველი გავილის ჭარილის დიდის ატაშე კიარასიებით. დღამეზბულს ქალაქში საათნავს იმპერიზაციებთან, ვიქორი სარკმელებიდან ისმის „შოტლანდიური და პოლშური სიმ-

*) ტერმინი „ფრანგ“ რომელიც ნიშნავს ევროპიულს XVIII-ს. მტად პოპულარულია გახაზიარა პროვინციებშიც.

გაიხსენებთ „კალმასობიდან“ მეორე დილაღი, როცა ირმა ზელაშვილი ზურაბთან ერთად ანაშავი დღეით მომავალ ტბიხელს სასტეს უწოდებენ.

გ ლ ე ბ: ჩვენ ასე ვიცით ლაპაჩიკი, ახლა, ზომ ვარ გავეფრანგდებით.

იო ა ნ ე, თუ ვინმე როგიადა იტყვის რასმე ფრანგს ექმნიან ჩვენმა, რა ჩვეულება არს ეგ.

ზ რ ა ბ ა—ამისთვის, რადგან საფრანგეთში მეცნიერება ბევრია, და მეცნიერები მოდიან იქიდან პატარა თუ ზგენია, მის გამო ვისაც მიყვარს ნახენ ფრანგს ექმნიან. („კალმასობა“ 141 გვ.)

*) ამ მომხდელი სემინარიისი ირმა ზელაშვილის დიალოგი „მეზოთიისი“; რომელმაც სკოლიდან იქცა: „კალია ბუზა კომედიისა“ და „მელაშაშა მუზა ტრადიციისა“.

და ვიცი რომან უწით თქვენ უკვე ფრანკიულნი შირი, ფულის პერსონალიანი, მუზიზა პარკიისათვის მუზიხელნი?

იო ა ნ ე მიაჯრება და ცელქი ტალია, მხიარულ ჰყოფს მაფრუტელოთა თი ა ტ რ ს ა შნა გაიმთივლიათა თამაშობითა თვისთა, ჩინებელი მელაშაშნი, წმინაყნებეს წინაშე გრთა, ზელაშვილთა გაპოქმედილთა შემწებლობისა სიკვდილისათა და ტრადიციისა, ანუ მტლოვიარობისა ლტოლვილი.

დღერების ხმები" სიონში, წირვებზე ღვანან ქართველი სენა-ტორები, ჰუსარები, დიპლომატები, — ქალები ევროპული შლიაპებით, პოლინესიით, ტრენით, რუმუბით.

მეფე, რომელიც ეკატერინე II ვოლტკრითან "თავის მეგობარს უძახის და ყრობში სამოგზაუროთ ეპარტებამ დაღეს უკე ჩალმუზობილი, რომელიც მის დინასტიას დიდს ტე. მ. რ. აღმამა, აუღ ენკიხე გამოდის ორდენებით, ანდრიას ლენტიით. ბარონშვილები მთელი წლობით ცხოვრობენ პეტერბურგში, ცარსკოე სელოში და ტუი-ლისშიც ვადმოკუბთ ეტრეკებში ბრწყინვალე სალონები. პალატებში იმართება ასპაზია, მასსონთა კრება, კითხულობენ "ქართულ კურანტებს", აუწყებან სახის მეტყველებისას" ე. ი. თეატრის აქიუმებს.

მაგრამ შვიდეთ შიგ დიბაზში და გაცივით ძველი თვა ზალური საზოგადოება, მით უმეტეს, ამ საღამოს მან უნდა მოისმინოს გიორგი ავადმშვილის ახალი ტრადიცია: ზეფ თეიმურაზი.

ერთი კერაა, რაც ფრანგმა ისტატებმა დაასრუ-ლეს დარბაზის მოწყობა ფრანგული სტილით. თავმოყრი-ლია ბრწყინვალე არისტოკრატია. დარბაზის ერთს კუთ-ხეში "კეკეაიის ლინიდან" დაბრუნებული დონფრანგები ადგენენ სატირილს პამფლეტებს დავით რეპტორზე, რომელმაც ვალესა ქართული გრამატკა. საფუძვში, ერთს მათგანს ებადება აზრი, შეადგინოს "ქართული დეკამერონი" და ანექსილტორი ანტოლოგია. ვიორეს სურს ფოლქის ფილოსოფიის ლექსით გადაღება.

მეორე კუთხეში მშრალი პედანტები კითხულობენ ახლათ შედგენილს პოლიტიკის ტრაქტატს "საქართვე-ლოს სწოა" გამგებნი თავის, რომელიც ხეალ უნდა წარუდგინონ მეფეს განსახილველათ.

მარმარილოს ბუბანთან ისმის ჰებუა ორბელიანის ახალი კლამპერები და კანსლერი ლეონიძე კიდევ ზედ-მეტათ აქვებს მის ეპიგრატიულს ტალანტს. საზოგადო-ებაში არ სჩანს ტატის მემკვიდრე, რადგან მას სძულს თეატრი — შეშფერო შაქრის შვიდგე განმარტოებული, ხა-ტრით დატვირთულს კაპინტში და სტებენა "გიორგი ნოსტის" წიგნით. კითხვები, როგორც ქარსტიანი უფიქრდებდა ფოლტერის წემოსეგას. მართალია, ეკლესიას კიდევ ელის დიდიერტინის, ნერიონ, ივლიანე, ვოლტე-რი, მაგრამ იგი არ დაიღუპება. თუმცა თავის შვილში, რომელიც სარწმუნოებაზედ სუსტობს, ის უკვე ჰხედავს ეკლესიის დანობის სიმპტომებს.

რას იქნს ბოროტი სიტყვითა, უკეთური ვოლტე-რი, მეგობარი ჩემი შვილისა, ჩემის მემკვიდრისა. რუსეთი-ში მეყოფა ჩემმა შვილმა შეისწავლა მისი ურჯულა სწავ-ლა: მოკრძა აქა მისი ხეის, რომელიც სამართლიანად დავწყი (ეცხლსა) და მისუსტებულს მსუქანი სადილით ბურტუტებს; წყულოცი არის მისი სახლი, ღმერთი და მავსოვარო ჩემო, შენ აპატრე შვილსა ჩემსა დავთს და-ნაშთილი მისი. ნუ ჰკითხავ მას. შენ მოაქციე კემშარიტ გზაზედ".

ჭეღლცემებისტერი პატა ანდრონიკაშვილი არ-თობს ტფილისში დაბნაბულს რუსის ბატალიონის ოფიცერს. შემოდინ ტრეილბერტს შეხებახადან შ.რ-ფითი და სოლომონ ლეონიძეს გადასცემენ იმერეთში ექ-სორიკინშილ" ბესიკის წერილს. ჰებუა ორბელიანი — "კე-ცი შესახედავით სხავისი ეზოპესი, თავისი მტერის" სა-

ხელის გაგონებაზედ თრთის როგორც პითია და ეგუის ბესიკის შხამს. მაგრამ ვანწირულ პოეტს არა-სწყლავს მისთვის. წერალობა სთხოვს კანცლერს "იშუამდგომლოს მათს უშალესობასთან" ტფილისში დაბრუნებისათვის. როგორც წერილიდან სჩანს, პოეტს დაინტერესებულია დღევანდელი ტრადიციით: ზომიო, სიუეტებით და საერ-თოდ თხოვლობს თეატრალური ინფორმაციას...

მაგრამ დარბაზი ცოცხლდება, როცა რეჟისორი მა-ჩაველს და ანტრეპრეზირის გამოიელ-მაირის თანხლე-ბითშვილის ახალგაზრდა დრამატურგი და დიპლომატი აე-ლიშვილი გიორგი, ავტორი დღევანდელი პი.სის სა-ზოგადოება მას ხედება განსაკუთრებულ ყუაღღებით. ლეონიძე გადასცემს ბესიკის წერილს, რომლის გადთვა-ლიერების მერე იგი საზოგადოებას იწვევს "პალატაში" საერთოდ მას ეკლბა ნერტულობა. მეზრანდატორის მე-ულელ საყვედურებით მიპართავს გამოიელ მაიორს, რომ თეატრი ასე უნდა გააიარე დემოკრატიაში. დასკინის მის მათუფლებს და მის შესესვლელ ბილეთის, რომელზედაც სწერია "შაფი ორი, გამართლ მაიორი".

დარბაზი უკვე იწვლება და შიღის "სახისმეტყველე-ბის" სანახავათ. წინ მიდინ ქალები კავალერებით ავა-ლიშვილი სიხარულით იტყობინება, რომ ტრადიციზე მეფის ნებათაფიცი იქნება "ჭული" (კონცერტი).

"ჭულს", გამართვენ ისაც ხეყული და გირისიშე მღეღილმანახონი "ტებლად მალონელი". პირვლმა იცის "ჭული" ათ.სი, მეორემ ვიდრე ხუთასამდე. მაგრამ მათ ყავთ მე-უკვე გურიაში, გიორგი, მალონინიძე, "პირ-ველი მალონელი რომელმაც იცის ჭული ათას ერთი". მის მოსმენას ნატრულობენ განსაკუთრებით დროლონები და ტატეს დამები, რომელნიც ხშირად ოქცეობენ პე-ტრბურგზეც. დღეს "ჭულში" გამოვლენ: სოლოდაშვილი ლეონტი, ციკიშვილი იოთამ, მალონელი დიმიტრი, გარ-სევიანი ივლი კოკია, ჭარუშიძე იოანე და სხ.

თეატრი, განთავალი სურნელოვანი კრებებით, საე-სეა პირველი არისტოკრატიით მაგრამ აქვე არიან: ბენია, საათნავა და ოთარია ნოჩილი ინტრემედიების ავტო-რები "კამედიანჩიკებს" და მს. ხოზმან" კლასიკში არიან, სადაც უსტოვარი რევისარი იღება მათ უქანასნელს პა-რადს.

დარბაზში ცალკე მოთავსებულია სამღვდლოება. იგი თავისი წრიდან თეფის არა ერთს არტატს და დრამატურგს, რომელთა თეატრალური რეპუტაცია საე-მოდ გაზრდილია მაგრამ თეით იფიციაციონი ქართული ეკლესია, რომელმაც დასწვა ეფუფის ტყაოსანი, რასტკორ-ველია ვერ წააქებებს დრამატიული ხელოვნების სამა-ხერს, და იტბრვის მას შეტყობისამებრ. დღეს დარბაზში მონაწილეობს ორბელიანებისმიძეგარი. ჭემში დარდი-მანდი. ე. ი. მღვდელი მთიარული. ამბობენ, რომ ორი თვის წინად ის შეიხება ქართლის მთავარეპისკოპოზმა "სახისმეტყველადში" მონაწილეობის მიღებისათვის, მაგ-რამ აქედნი დარბიანდო" მოძღვარი და არტისტო, ტრფილი ტრაპეზის და სკენის, ამ მომენტში კლასიკში დგას გრომეტიებული და უქანასნელით ავლეს თეფის თავის როლს, ხოლო სალამზოზე დაფრინავს მისი შხამი-ანი სატრია:

„ღლოსითვის არქიელი ზოლოსა,
ვინ იქნება იმის დეტულოსა;
თონეშია ჩაჩეავს კარგს ღლოსა,

ემის წირვის გადაიდხის ქაზას,
წინ გაიძღვანს დიაცენსა საბასა,
მე დამიშლის შესვლასა პალატასა,
თვით კი ზღმზე მოივლის ავღაბარსა“

მაგრამ ტრაგედიის გახსნის დრო მოვიდა.

მათემ და მისმა ოჯახმა დაიპირეს თავისი ალაგი ტრაგედიის წინ იმერტის ჰიზნი მეფისადმი და შემდეგ დამატურგმა მღერით წარმოსთქვა შესავალი:

„მე სახედველნი იგ ჩემნი დავაშრე წიგნთა წერითა,
ზოგთ ჩემით მოქმედებულზე ზოგთზე სხვით გადმოწერითა,

მსმენელთ ვევედრებ, ნუ მკიცხვამა ლექსისა მღერითა“

არ დაიშლინ, მაჩვენონ იგ, თუ ვმსახურე მე რითა,
თუ ხართ ვინმე მოსტრენი თეატრს სმენად,

ანუ ცნობად, შეიმატებთ განდიდებას, ბრძნთა აქებთ თქვენად მკაოდ,

ეროდებით უსაპართოდ ჩემებრ მწერთა ცუდად გმოზად,

არ დაიშლით, გვაქვს—არ რიდებთ თქვენთან გლახ გულთ ლაზარ სოზად.

მერწმუნენით, არ მას ვუხანობ, მქონდეს მტო მისკენ გრომ“

მაგრამ მწადის განრიგება კიციებითა და ქვემო ჩოზმა,
ნუ იკადრებთ გაცხადებით იქნითოთ ჩემზე წყრომა,
დაიშალეთ, თუ რომ სჯობდეს, მლიქვნელობა, ქვე ქვე ძრომა“.

დაიწყო ტრაგედია. მთავარ როლში მონაწილეობენ: რეჟისორი შანაბელი, თამაშ ანდრონიკაშვილი, დავით ჩოლოყაშვილი, გაბრიელ მაიორი, იოანე ორბელიანი, დავით და მირიან ბატონი „ვილეზი, ქალები სამეფო ოჯახიდან, აგრეთვე ორბელიანები და ავღალიშვილთა ისუღნი. ტრაგედიის ერთი მომენტი: „თეიმურაზი საფლავიდან წამოვდება, ერთს კაცს დიჭერს და ეტყვის: კაცო, შენ ბომა მიღუაშედი არა ხარ, ეს რაგები ჩავიცვამ“ იქით კიდევ ხელს ჩაავლებს სხვა მოქალაქეთ, რომელთაც ევროპაში უზოგხაურიათ და იპაურო ტანისამოსი ჩაუტყვით. შემდეგ მეფე აშობს: ჰაი გიდი საქართველოს დატაკო ხალხ! მაგრამ ექ, შეილო ირალი, შენი იმედი მაქვს, რომ ჩვენს საყვალს ხალხს სიპართილით უპატრონებ და არ შეწყვეტ გოლქს ბატონებოთი“*) ტრაგედია იყო სამი „სახისმომქედინი“. ანტრაქტებზე უკრავდა რუსულ ქართული მუსიკა და იმართებოდა ინტერმედია ქართული (კეცეთი), ტრავსლივი შემდეგ ტრავა წარუდგამეფეს რომელიმე ტკბილი კონკრეტული მითი აქო მათი „თამაშა“. ტრაგედია დასრულდა თქვენიერესი „მეფით“.

*) კონკრეტული ადგილები.

სვენის მოღვაწე იმ. მკუდლიშვილი.
12 იანვარს 35 წლის იმედილეს გა-
მართულობის.

ამრიგად არაკის იპოქსი ჩვენ გვაქვს საკუთარი თეატრი. გვაქვს ორი სენა სახახლის და სახახლი. თეატრს აქვს რეპერტუარი, ჩნდება თეატრალური ინტერესები ჩნდება ავტორი რეჟისორი ანტრეპრენიორი, დიქტორი, ბეჭდური, გვეხდება ახრი, რომ ტრავაში უკუთვლილები და უმთავრესად ევროპელები უკრავნენ. თეატრალური კულტურა კი საერთოდ ფრანგულ და რუსულ სტილის იყო.

ძნელია თქმა, რა თეორიული წარმოდგენა მქონდათ მაშინდელს ჩვენს თეატრებს, რანაირი იყო ჩვენი „კომედიანტების“ აქტისტიკული ქესტი, დიქტაშეცა, ხერხი, კოსტუმბა, გრიდი.

რომ 1798 წ. არ დაღუპულიყო სასახლის არქივი-გეცოდინებოდა მთავრობის მიერ გაღებულ სუბსიდიის რაოდენობა, გეცოდინებოდა უფრო დაწერილებით თეატრს ორგანიზაცია, ტრუპის შემადგენლობა, რეპერტუარი, პირობება თეატრის განვითარების და ესთეტიკური ქართული „მეფურბელი“.

გიორგი ლეონიძე.

(გაგრძელება იქნება)

P. S. ეს პადარა ეტუდი დაწერილია ნაქარვეთ. თერნა-ლის პირობები გვიწოდდა ხელს რომ უფრო ფართოდ გველა-ჩავა და მოგვეცემა შესაფერი დასაბუთბანი, ამიტომ იგი მელს პრეტენზიებს მოკლებულია.

ავტორი.

გეოლოგიის

საქონლის და საფონდო ბირჟა

ისპოლკომის (ყოფ. სოლოლაკის) ქ. № 7, ===

=== ტელეფონი 4-60 და 9-33.

საბირჟო კრებები

0 მ დ რ თ მ გ ბ

საქონლის განყოფილებაში დღის 12-2 საათამდე
საფონდო „ „ 11-12 „

ბირჟასთან იმყოფება

საეკსპერტიზო გიურო უოველგვარ ეკსპერტიზის საწარმოებათ

საქონლის სექციები, ნედლი მასალების, ხორცის საქარხნო-საფაბრიკო ნაწარმოებების
და პურეულობის, ბირჟის გარეშე სავაჭრო გარიგების სარეგისტრაციო ბიურო.

საარბიტრაჟო კომისია, საბირჟო გარიგების გარეშე მომხდარ დავის განსახილველათ

აურომგიურ-სტატისტიკური განყოფილება.

პროფინსიალური აგენტები-კორესპონდენტები აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს შემდეგ
პუნქტებში: თელავი, წნორის-წყალი, შაუმიანი (ყოფ. შულავერი), გორი, ხაშური, ახალციხე
ახალქალაქი, ქუთაისი, ჭიათურა, სამცხედია, ომურგეთი, ახალ-სენაკი და ფოთი.

ბირჟა სცემს საკუთარ ორგანოს ფასდამდებ („საკოტიროვკო“) ბიულეტენებით.

ცნობების გაცემა: ვალიუტის კურსის და საქონლის ფასების შესახებ, სწარმოებს ბირჟის კანცელა-
რიაში ყოველ-დღე 9-11 საათამდე.